

TÖRTÉNELMI SZEMLÉ

A BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

2019 | 3. SZÁM
LXI. ÉVFOLYAM

F. Romhányi Beatrix
Gondolatok a 14. századi pápai tizedjegyzék ürügyén

Az Anjou-országok társadalma
Serena Morelli, Riccardo Rao, Thierry Pécout tanulmányai

Kármán Gábor
Thököly Imre elfogása

Orosz László
A weimari Németország és Magyarország együttműködése

Erős Vilmos
Szellemtörténet versus népiségtörténet

Csapody Tamás
A cserenkai túlélő

Rajcsányi Péter
A Magyar Televízió 1956-1957-ben

TARTALOMJEGYZÉK

LXI. évfolyam, 2019. 3. szám

TANULMÁNYOK

- F. Romhányi Beatrix** • A középkori magyar plébániák és a 14. századi pápai tizedjegyzék 339
- Serena Morelli** • Társadalom és hivatalok Dél-Itáliában a 13–15. században 361
- Riccardo Rao** • Anjou-elitek az itáliai *comunék*ban: nemesek, hivatalnokok, idegenek 385
- Thierry Pécout** • Elitek az Anjou-kori Provence-ban 397
- Kármán Gábor** • Thököly Imre elfogása: a felső-magyarországi oszmán vazallus állam bukása és az erdélyi diplomácia 411
- Angelovics Helga** • Vay Miklós Zemplén megyei követi működése az 1830. évi országgyűlésen 433
- Orosz László** • „Egy vak és egy béna, ha összefognak...”
A weimari Németország és Magyarország együttműködésének kérdéséhez 451
- Erős Vilmos** • Szellemtörténet versus népiségtörténet.
Szekfű Gyula és Szabó István különböző értelmezései a nemzetiségek magyarországi történetéről az 1940-es évek első felében 479
- Csapody Tamás** • A cservenkai túlélő. A bori munkaszolgálat 499
- Rajcsányi Péter** • A Magyar Televízió Intéző Bizottsága 1956–1957 – elhallgatott tények 509

MŰHELY

- Weisz Boglárka** • A magyar gazdaság mozdatórugói a középkorban. Az MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport hároméves (2015–2018) beszámolója 539

MŰHELY

A MAGYAR GAZDASÁG MOZGATÓRUGÓI A KÖZÉPKORBAN Az MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport hároméves (2015–2018) beszámolója

WEISZ BOGLÁRKA

Az MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport (LP2015–4/2015) a magyar királyi hatalom és a városok gazdasági életben betöltött szerepének vizsgálatát vállalta a középkor századaira vonatkozóan, sőt esetenként még azon túl is, hiszen gazdaságtörténeti szempontból a magyar középkor hagyományos záródátuma, 1526 nem tekinthető korszakhatárnak. A vizsgált területekhez, illetve az azokon belüli részterületekhez rendelt korszakhatárok különbözőek, azokat az egyes témák belső logikája szabja meg. Alapvető célunk a pályázat öt évében, hogy a történeti, régészeti, numizmatikai, heraldikai és művészettörténeti adatok együttes feldolgozásával olyan, jelenleg hiányzó alapmunkák – kézikönyvek, illetve kézikönyv jellegű tanulmánygyűjtemények, valamint forráskiadványok – készüljenek el, melyek a középkori magyar gazdaság alapjainak és a Magyar Királyság nemzetközi gazdasági életben betöltött szerepének alaposabb megismerését teszik lehetővé. A kutatás során fontosnak tartjuk, hogy a kutatócsoport által feltárt írott,¹ avagy tárgyi forrásokat – a rendelkezésünkre álló lehetőségeket a legteljesebb mértékben kiaknázva – publikáljuk. E cél elérése érdekében a kutatócsoport tagjai között kilenc történész mellett három régész, két (2017 nyarától egy) numizmata, egy heraldikai szakember és egy művészettörténész található: Benda Judit (Budapesti Történeti Múzeum); Draskóczy István DSc (Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar [= ELTE BTK], Középkori és Kora Újkori Történeti Tanszék); Gál Judit (ELTE BTK, Történelem Segéd tudományai Tanszék); Kádas István PhD (Magyar Tudományos Akadémia [= MTA] Bölcsészettudományi Kutatóközpont [= BTK] Történettudományi Intézet [= TTI]); Kolláth Ágnes (MTA BTK Régészettudományi Intézet); Kovács Viktória (MTA BTK TTI); Körmendi Tamás PhD (ELTE BTK, Történeti Segéd tudományi Tanszék); Lővei Pál DSc (MTA BTK Művészettörténeti Intézet); Mordovin Maxim PhD (ELTE BTK Régészeti Inté-

---

Weisz Boglárka, tudományos főmunkatárs, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, TTI, Középkori témacsoport, továbbá az MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport (LP2015–4/2015) vezetője.

- ¹ Ezt a célt segíti a *Kereskedelmi források a középkori magyar gazdaság szolgálatában* című, Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal „Jelentős nemzetközi hatású, kiemelkedő eredményeket elért kutatócsoportok támogatása” (KH 18) pályázatán nyertes projekt is. Kutatási programját lásd Kádas István – Skorka Renáta – Weisz Boglárka: *Kereskedelmi források a középkori magyar gazdaság szolgálatában. Történelmi Szemle* 61 (2019) 329–337.

zet); Neumann Tibor PhD (MTA BTK TTI); Péterfi Bence PhD (MTA BTK TTI); Skorka Renáta PhD (MTA BTK TTI); Szende Katalin PhD (Közép-Európa Egyetem); V. Székely György PhD (Katona József Múzeum, Kecskemét); Tóth Csaba PhD (Magyar Nemzeti Múzeum [= MNM] Éremtár); Weisz Boglárka (MTA BTK TTI).

A tagok mellett a kutatócsoport által rendezett konferenciákra és a kutatócsoport tanulmányköteteibe minden esetben felkértünk a csoport tagjain kívül is kutatókat előadás tartására, tanulmány írására, nagyobb részét régészeket és numizmatákat, egy-egy részterület kidolgozására. Arra is törekedtünk, hogy ne csak hazai, hanem határon túli magyar és külföldi kutatók is részt vegyenek a csoport munkájában. A tudományos utánpótlás biztosítása érdekében a felkért kutatók között PhD-fokozatszerzés előtt állók, sőt MA-hallgatók is voltak.

A csoport kutatási programját a *Történelmi Szemle* 2015. évi 3. számában adtuk közre,² illetőleg a terveket és a már elvégzett munkát előadásokon mutattuk be: egyrészt a MTA BTK Történettudományi Intézetében,³ másrészt a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Történelem és Filozófia Kar Magyar Történelmi Intézetében.⁴ A sajtóban a kutatócsoport programjáról az *ujkor.hu* tájékoztatót 2015-ben,⁵ majd az *Összkep* című internetes magazin jelentetett meg egy négy részből álló cikksorozatot,⁶ mely már a kutatócsoport eredményeiről is beszámolt. Az MTA honlapján 2017-ben jelent meg a kutatócsoport munkájáról és újabb eredményeinek egy részét ismertető írás (Weisz Boglárka: *Márkák, hamisítók, textilárak a középkori Magyarországon*).⁷ Ennek nyomán, 2018-ban a köztelevízió M5 csatornájának *Mindenki Akadémiája* című műsorában a kutatócsoport-vezető tartott előadást (Weisz Boglárka: *Érmék, hamisítók, textilárak a középkori Magyarországon*). 2018. május 29–30-án *Gazdaságtörténelmi kutatások: utak és lehetőségek* címmel tartottunk konferenciát, ahol a kutatócsoport minden tagja előadásban mutatta be kutatási eredményeit.⁸ A kutatócsoport az MTA BTK TTI oldalán saját aloldallal rendelkezik, a Facebookon pedig saját profillal jelenik meg. Ez utóbbin nemcsak a kutatócsoport legfontosabb híreit és eseményeit osztjuk meg az oldalt kedvelőkkel, hanem arra törekszünk, hogy egyéb,

² A kutatócsoport programját lásd Weisz Boglárka: A magyar gazdaság mozdítórugói a középkorban. Az MTA BTK Lendület Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport Programja. *Történelmi Szemle* 57 (2015) 487–506.

³ Weisz Boglárka: Az MTA BTK Lendület Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport. [Bp., 2016.]

⁴ Weisz Boglárka: Gazdaságtörténelmi kutatások: utak és lehetőségek. [*Gazdaságtörténelmi kutatások: utak és lehetőségek*. Bp., 2018. május 29–30. Előadás.]; Tóth Csaba: *Éremleletek a Kárpát-medencében* [Uo. Előadás.]; Kádás István: *Karrierlehetőségek a pénzügyigazgatásban*. [Uo. Előadás.]

⁵ <http://ujkor.hu/content/lenduletes-kozepkori-gazdasagtorteneti-kutatasok-interju-weisz-boglarkaval>. (Legutóbbi megtekintés: 2019. július 4.)

⁶ <http://osszkep.hu/2017/10/a-kozepkori-dokumentumok-egy-resze-10-ev-mulva-mar-nem-lesz-kutathato-interju-weisz-boglarka-tortenessel-a-kozepkori-gazdasagtortenetrol/>. (Legutóbbi megtekintés: 2019. augusztus 21.)

⁷ https://mta.hu/tudomany_hirei/markak-hamisitok-textilaruk-a-kozepkori-magyarorszagon-108235. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. augusztus 21.)

⁸ A konferencia beszámolója az MTA BTK TTI honlapján olvasható: <https://tti.btk.mta.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/hirek/3207-gazdasagtorteneti-kutatasok-utak-es-lehetosegek.html>. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. július 24.)

középkori történelemhez kapcsolódó eseményekre is felhívjuk a figyelmet. E rövid bevezető után rátérünk a hároméves beszámolóra, jelen írás tárgyára.

A királyi hatalom szerepe a gazdasági életben

A központi hatalom a gazdasági élet egyik fontos, passzív és egyben aktív szereplőjének tekinthető. A kutatócsoport egyik fő feladata ennek a szerepnek a feltárása. Ezen kérdéskörön belül vizsgáljuk egyrészt a királyi gazdaságpolitika alapját jelentő bevételeket, másrészt a gazdasági élet működéséhez elengedhetetlen pénzverést, továbbá a királyság pénzügyigazgatását működtető intézményrendszert. Nem utolsósorban pedig az uralkodó által biztosított gazdasági kiváltságokat, illetve rendeleteket. A kutatási tervben az első három évben rész tanulmányok megjelentetését vállaltuk, valamint Ernuszt Zsigmond kincstartó számadáskönyvének kiadásra történő előkészítését.

A magyar királyság jövedelmei

A magyar királyság jövedelmeinek vizsgálata során a királyi monopóliumból fakadó jövedelmek (nemesérc-, só-, pénzverési monopólium) mellett a harmincad, a közvetlen és rendkívüli adók, valamint az egyéb bevételek (például zálogosítás, kölcsönök) állnak a kutatócsoport érdeklődésének középpontjában, melyhez elengedhetetlen a nemesérc- és a sóbányászat vizsgálata is. E témakörben a kutatócsoport az első három évben jelentős előrelépéseket tett.

Kincstári bevételek–kiadások

A kincstári bevételek/kiadások vizsgálata kapcsán a kutatócsoport az Árpád-korra vonatkozóan átfogó jellegű tanulmányokat jelentetett meg.⁹ Az Anjou-kort illetően Hóman Bálint – a kutatást máig meghatározó – munkájának általános áttekintése és értékelése mellett¹⁰ sikerült számos eredményét meghaladni: több esetben igazolhatónak bizonyult, hogy az I. Károlynak tulajdonított gazdasági reform egyes elemei már az Árpád-korban is léteztek.¹¹

⁹ Boglárka Weisz: Royal Revenues in the Árpadian Age. In: *The Economy of Medieval Hungary*. Ed. József Laszlovszky et al. Leiden–Boston, 2018. 255–264.; Weisz Boglárka: A királyi hatalom gazdasági háttere a 11. századi Magyarországon. In: *Európa és Magyarország Szent László korában*. Szerk. Bárány Attila – Pószán László. Debrecen 2017. 35–46.; Weisz Boglárka: A király pénze. *Magyar Tudomány* 177 (2016) 1479–1484.

¹⁰ Tóth Csaba: Hóman Bálint Károly Róbert pénzügyi politikájáról. *Numizmatikai Közlemény* 114–115 (2015–2016) 21–25. [Megjelenés éve: 2017.]

¹¹ Weisz Boglárka: Az urbura. *Bányászattörténeti Közlemények* 19 (2015) 2. sz. 3–23.; Boglárka Weisz: *Old and New Elements in the Economic Policies of Charles I.* [Megjelenés előtt.]

A kutatócsoport az egy-egy kisebb vagy nagyobb területről befolyó királyi jövedelmeket is kutatta, így elemeztük a Szlavóniából származó bevételeket,¹² egy kiváltságolt népcsoport adózását,¹³ a városokból származó adókat.¹⁴ Ezen tanulmányokból nemcsak az egyes adótípusok története tárul az olvasó elé, hanem például Szlavónia adózásának vizsgálata I. Lajos 1351. évi törvényének egyik, ez idáig nem érthető cikkelyének – melyben az uralkodó megtiltotta, hogy a Dráva és a Száva között lakó, valamint Valkó és Pozsega megyei nemeseket a „bánzsolozsmájá”-nak is nevezett *marturina* ügyében zaklassák – értelmezését is megadja. A városi adózás elemzése a kincstartói hivatal késő középkori működésébe is betekintést enged amellett, hogy a városok „aluladóztatására” is rámutatott.

Bártfa város levéltárában [Štátny archív Prešov – pobočka Bardejov] egy, ez idáig a kutatás számára ismeretlen, 1457. évi Nógrád megyei adóösszeírást talált Kádas István. A felfedezésnek különös jelentőséget ad, hogy a kérdéses lajstromon kívül a középkorból csak tíz másik megye – egy-egy esztendőre vonatkozó – adóösszeírását ismeri a magyar történettudomány.¹⁵

A hadifinanszírozás költségeit érintő kutatások¹⁶ sok esetben a városok katonaaállítási kötelezettségeit, illetve a hadakozáshoz való anyagi hozzájárulását vizsgálták,¹⁷ valamint a megyéből származó jövedelmeket elemezték.¹⁸ A vizsgálatok során nemcsak arra derült fény, milyen jövedelmeket használtak fel egy-egy hadjárat költségeinek fedezésére, de az is megtudható, hogyan alakult ki a magyar–stájer határ mindkét oldalán beszedhető jövedelmek rugalmas átcsoportosítására és kezelésére szolgáló rendszer, miként az is, hogy

- ¹² Weisz Boglárka: Királyi adózás Szlavóniában az Árpád-kortól az Anjou-kor első feléig. In: *A horvát–magyar együttélés fordulópontjai/Prekretnice u suživotu Hrvata i Mađara*. Szerk./Ed. Jasna Turkalj – Damir Karbić. Bp., 2015. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések) 233–241.; Boglárka Weisz: Kraljevsko oporezivanje u Slavoniji od doba Arpadovića do prve polovice doba Anžuvina. In: uo. 285–293.
- ¹³ Weisz Boglárka: A jászok adózása a középkorban. In: *Hatalom, adó, jog. Gazdaságtörténeti tanulmányok a középkorról*. Szerk. Kádas István – Weisz Boglárka. Bp., 2017. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések) (= Hatalom, adó, jog) 107–124.
- ¹⁴ Weisz Boglárka: A kolozsváriak 1316. évi kiváltságlevele. In: *Hadi és más nevezetes történetek. Tanulmányok Veszprémy László tiszteletére*. Szerk. Kincses Mária. Bp., 2018. 627–631.; Neumann Tibor: „Minden időkből kegyelmes uratok kívánunk lenni”. A királyi városok adóztatása a 15. század végén. In: *Hatalom, adó, jog*, 13–106.; Neumann Tibor: Ezüst étkészlet a kincstartónak. A városok és a kincstartó kapcsolata a 15. század végén. MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport, Havi Színes, 2018. március. (<http://tti.btk.mta.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/havi-szines/3124-ezust-etkeszlet-a-kincstartonak.html>. Legutóbbi megtekintés: 2019. augusztus 13.)
- ¹⁵ Kádas István: Nógrád megye adójegyzéke 1457-ből. In: *Pénz, posztó, piac. Gazdaságtörténeti tanulmányok a középkorról*. Szerk. Weisz Boglárka. Bp., 2016. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések) (= Pénz, posztó, piac) 31–82.
- ¹⁶ Péterfi Bence: „Adj, király, katonát!” Zsoldosok és hadifinanszírozás a stájer–magyar határvidéken az 1480-as években. In: *Veretek, utak, katonák. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról*. Szerk. Kádas István – Skorka Renáta – Weisz Boglárka. Bp., 2018. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések) (= Veretek, utak, katonák) 165–184.
- ¹⁷ Tibor Neumann: Vojenská výdavky a daň mesta Bratislavy v rokoch 1489–1495. In: *Ingenii laus. Zborník štúdií venovaný jubiliujúcemu prof. PhDr. Jánovi Lukačkovi, CSc.* Ed. Eva Benková – Marek Púčík. Bratislava, 2017. 247–261.; Szende Katalin: Sub nostro vexillo regali. Katonaaállítási kötelezettség a középkori magyar városi és hospes-kiváltságlevelekben. In: *Hadi és más nevezetes történetek*, 542–551.
- ¹⁸ Kádas István: A megye pénze. A zsoldosok fenntartására kivetett adó és a megyei pénztár (1498–1511). In: *Veretek, utak, katonák*, 185–204.

a megyék hogyan pótolták a szükséges bevételeket (például kölcsönök felvételével), és ez milyen hatással volt a megye életére.

A kincstári bevételekhez/kiadásokhoz kapcsolódó tanulmányok függelékeként számos forrást publikált a kutatócsoport. Így például Nógrád megye adójegyzékét,¹⁹ Szentlászlói Osvát kincstartó királyi jövedelmekről készült jegyzékét, melyet ugyan régtől fogva használ a kutatás, de eddig csak hibás kiadásban állt rendelkezésre,²⁰ a zsoldosok járandóságainak kiutalását igazoló dokumentumokat.²¹

A királyság jövedelmeinek kutatásába a kutatócsoport tagjain kívül másokat is felkértünk egy-egy tanulmány elkészítésére. A külső kutatók bevonása a kutatócsoport munkájába egyaránt szolgálja az intézetek közötti kapcsolatok erősítését, a tudományos utánpótlás támogatását, másrészt a kutatócsoport témájához szorosan kapcsolható tanulmányok egy kötetben történő megjelenését. A Magyar Királyság 1522. évi bevételeit és kiadásait, azaz egy egész év költségvetését rekonstruálta C. Tóth Norbert.²² Csermelyi József a soproni ispánság és városkapitányság elzálogosításainak bemutatásával egy olyan jövedelemforrással foglalkozott, mely ugyan hirtelen nagyobb pénzösszeghez juttatta az uralkodót, de egyúttal nehézségeket is teremtett számára.²³

Az Ernuszt-féle számadáskönyv

A magyar királyság jövedelmei témakörben egy nagyobb forráskiadvány megjelentetésén dolgozik Neumann Tibor: az 1496 tavaszán hűtlen kezeléssel megvádolt Ernuszt Zsigmond kincstartó 1494–1495. évi működésének vizsgálatához kapcsolódó királyi számadáskönyv kritikai közlésén, melynek elkészítését már néhai Kubinyi András akadémikus szorgalmazta („különösen megérdemelne egy modern, részletes bevezetésekkel és jegyzetekkel ellátott kritikai kiadást”).²⁴ 2016 elején olyan egyeztető megbeszélést tartottunk, melyen a kutatócsoport vezetője, Weisz Boglárka és a forráskiadványt készítő tagja, Neumann Tibor mellett külső kutatók (Tringli István, Nógrády Árpád, C. Tóth Norbert) vettek részt. Az eszmecsere középpontjában a forrás kiadásának módszertani kérdései álltak (a megbeszélés alapja Neumann Tibornak *Az 1494–1495. évi királyi számadáskönyv kritikai kiadása* címmel, 2015-ben az MTA BTK TTI-ben tartott előadása volt). A kiadás előkészítése során, mivel egy bőséges jegyzetapparátussal ellátott kiadványt tervezünk, több jelentős részeredmény bontakozott ki, így előadások megtartására került sor és tanulmányok is meg-

¹⁹ Kádas: Nógrád megye adójegyzéke, 42–71.

²⁰ Neumann: „Minden időben kegyelmes uratok kívánunk lenni”.

²¹ Péterfi: „Adj, király, katonát!”

²² C. Tóth Norbert: A Magyar Királyság 1522. évi költségvetése. In: *Pénz, posztó, piac*, 83–148.

²³ Csermelyi József: A soproni ispánság és városkapitányság késő középkori elzálogosításai. In: *Pénz, posztó, piac*, 11–30.

²⁴ Az idézet Kubinyi András egyik könyvismertetéséből származik. Kubinyi András: Olga Łaszczyńska, Rachuuki buiowy zamku krakowskiego 1535 (Krakow 1955) – Olga Łaszczyńska, Rachuuki generalne Seweryna Bonéra 1545 (Krakow 1955). *Tanulmányok Budapest múltjából* 12 (1957) 566.

jelentek. Az Ernszt-féle számadáskönyv szövegének átírása során feltárt adatok, valamint az Osvát kincstartó királyi jövedelmekről készült jegyzéke, illetve az eddig még meglepően kevésbé kutatott pozsonyi számadások alapján sikerült magyarázattal szolgálni az Ernsztnál nem szereplő városok hiányára, illetve a számadáskönyv pontatlanságaira is.²⁵ A számadáskönyv vizsgálata során kiderült, hogy nem tarthatóak azok a korábbi vélemények, melyek ezen forrás alapján következtettek a Jagelló-kori királyi jövedelmek jelentős csökkenésére a Mátyás-kori állapotokhoz képest. Ez utóbbinak különös jelentőséget ad, hogy a jövedelemjegyzék alapján szokás demográfiai kérdéseket is érintő becsléseket tenni.²⁶ A számadáskönyv szövegének átírása befejeződött, a jegyzetelés azonban még a harmadik év végére sem zárult le, ugyanakkor a fentebb leírtak is jól mutatják, hogy a kiadás munkálatai számos új eredményt hoztak. A forráskiadvány megjelenése a „Lendület” 4. évében valósul meg.

Bányásztörténet

A kutatócsoport a bányásztörténetet illetően a nemesérc- és sóbányászat vizsgálatára helyezi a hangsúlyt. Emellett a rézbányászat, közelebbről az abból származó királyi bevétel és a 15. században fennálló rézispánság kérdése is a kutatás részét képezi.

A nemesércbányászatra vonatkozóan önállóan vizsgálta a csoport a bányavárosokat,²⁷ továbbá a király ebből befolyó jövedelmének alapját képező *urburát*,²⁸ melynek során fény derült arra, hogy a kutatásban I. Károlynak tulajdonított újjítás (miszerint a földesúr megkapta az *urbura* egyharmadát) már az Árpád-korban is bevett gyakorlatnak számított. A bányavárosok egy, a gazdaságtörténettől első pillantásra távol eső aspektusának vizsgálatára kértük fel Uhrin Dorottyát, aki a bányavárosokban kimutatható szentkultuszok eredetét, kibontakozását és ezek okait vizsgálta, miközben bányavárosi pecséthasználatra vonatkozó megállapításokat is tett,²⁹ melyek szervesen kiegészítik a bányavárosi címer- és pecséthasználatra vonatkozó kutatásainkat.

A bányavárosok és a pénzek heraldikai vizsgálata ugyanis rámutatott arra, hogy a kutatócsoportnak egy bányavárosi pecsétkorpuszra lenne szüksége, amely azonban nem létezik, így annak elkészítésére is vállalkoznia kell majd a csoportnak. A hét alsó-magyarországi bányaváros (Selmecbánya, Körmöcbánya, Bakabánya, Besztercebánya, Libetbánya, Újbánya, Bélabánya) pecsétjeit gyűjtöttük össze hazai és külföldi levéltárakból, és meg-

²⁵ Lásd Neumann: „Minden időkbén kegyelmes uratok kívánunk lenni”.

²⁶ Neumann Tibor: *A Magyar Királyság kincstartójának 1494–1495. évi számadáskönyve: hibák, hiányosságok, huncutságok*. [Bp., 2017. június 20. Előadás.]

²⁷ Weisz Boglárka: A bányaváros, mint önálló várostípus a 14. században. *Bányásztörténeti Közlemények* 19 (2015) 1. sz. 31–57.; Weisz Boglárka: Az alsó-magyarországi bányavárosok kiváltságai a Zsigmond-korban. *Urbs*. In: *Magyar Várostörténeti Évkönyv*. 12. Főszerk. Kenyeres István. Bp., 2017. 21–48.

²⁸ Weisz: *Az urbura*.

²⁹ Uhrin Dorottyá: Szent Katalin és Borbála, a felvidéki bányavárosok védőszentjei. In: *Hatalom, adó, jog*, 369–386.

kezdődött az adatbázisban szereplő pecsétek elemzése, illetőleg ezzel párhuzamosan a bányavárosok oklevélkiadási és pecsételési gyakorlatának vizsgálata.³⁰

A sóbányászat történetének elemzése sok esetben egybeforrta a sókamarák vizsgálatával (lásd a *Pénzügyigazgatás* fejezetet), de önállóan tárgyalta a csoport a sóbányászat technológiáját, a sófejtés lehetséges módjait és a sókutak kérdését,³¹ valamint a bányaművelést folytató szakemberek életét.³² A kérdéskörben megjelent Draskóczy István: *A magyarországi kősó bányászata és kereskedelme (1440–1530-as évek)* című monográfiája, mely a téma első magyarországi monografikus feldolgozása. A kötet a só útját a bányáktól a felhasználóig mutatja be, melynek során a sóbányászat és sófőzés technikai részleteit, a szállítás útját és eszközeit, a bányakamarák rendszerét és működését ismerheti meg az olvasó.³³

A rézispánság kialakulásának hátterét is megvizsgálta a kutatócsoport új források bevonásával (kiadásával).³⁴ A rézkereskedelem 14. századi történetéhez kapcsolódó tanulmány is megjelent a kutatócsoport *Veretek, utak, katonák* címet viselő tanulmánykötetében a Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének középkori osztályát vezető Martin Štefánik tollából.³⁵

A kutatás során más bányatermékek vizsgálatára is sor került, így a vas- és a kőbányászat kereskedelem-történeti szempontokat követő elemzésére, ez utóbbi esetben a piackörzetekhez hasonló bányakörzetek feltárása is megtörtént.³⁶

Pénzverés

A királyi pénzverés tanulmányozása során a kutatócsoport egyrészt az éremtípusok és a pénzeken fennmaradt heraldikai motívumok vizsgálatára, másrészt a pénzleletek feldolgozására helyezi a hangsúlyt.

³⁰ Két előadás hangzott el a témában, Körmendi Tamás: *Megjegyzések az alsó-magyarországi bányavárosok pecsétjeiről.* [Város és lakói. Bp., 2016. december 6. Előadás.]; Uő: *Körmöcbánya pecséthasználata a középkorban.* [Gazdaságtörténeti kutatások: utak és lehetőségek. Bp., 2018. május 29–30. Előadás.]

³¹ Draskóczy István: *Vybrané technicko-historické otázky stredovekej ťažby soli v Uhorsku „cum fodina seu puteo salis”.* *Annales Historici Presovienses* 15 (2015) 2. sz. 103–111.; Uő: *Az földből kivágni ötet igen bajos.* MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport, Havi Színes, 2017. február. (<https://tti.btk.mta.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/havi-szines/2614-az-foldbol-kivagni-otet-igen-bajos.html>). Legutóbbi megtekintés: 2019. augusztus 28.)

³² Draskóczy István: *A sóbányász mesterség az erdélyi bányavárosokban a 16. század végén.* In: *A mesterségek szerepe a település fejlődésében. Szakképzéstörténeti tanulmányok.* I. Szerk. Takács László. Bp., 2017. 88–106.

³³ Draskóczy István: *A magyarországi kősó bányászata és kereskedelme (1440–1530-as évek).* Bp., 2018. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések.)

³⁴ Weisz Boglárka – Skorka Renáta: *A porosz kapcsolat. Johann Falbrecht és David Rosenfeld a magyar pénzügyigazgatásban.* In: *Hatalom, adó, jog,* 181–208.

³⁵ Martin Štefánik: *„Rame di Pollana”.* A gömör-szepesi réz Flandriában és Velencében a 14. század első harmadában. In: *Veretek, utak, katonák,* 355–378.

³⁶ Skorka Renáta: *Egy 14. századi vaskereskedő nyomában.* In: *Veretek, utak, katonák,* 339–354.; Lővei Pál: *A kőfaragás gazdaságtörténete felé: kőfaragványok és kőanyagok piac- és bányakörzetei a középkori Magyarországon.* In: *Veretek, utak, katonák,* 269–304.

Az éremtípusok vizsgálata során lehetőség nyílt arra, hogy egy régóta folyó kutatást felgyorsítsunk, és egy olyan új, modern angol és magyar nyelvű éremkorpusz-sorozat elindításában vegyünk részt, mely hosszú ideig meghatározó lesz a numizmatikai kutatásban.³⁷ A „Lendület” 4. évében a sorozat második kötetének megjelenése is várható. Ezzel párhuzamosan megkezdődött az Árpád-kori pénzverés főbb jellegzetességeit magán viselő, de új pénz nemeket (aranyforint, garas) is felvonultató Anjou-kori éremtípusok vizsgálata és egy ehhez kapcsolódó monográfia kiadásra történő előkészítése. A szisztematikus levéltári kutatásoknak köszönhetően sikerült olyan új forrásokat feltárni ezen időszakból, melyek egyrészt a numizmatikai kutatások verdejegyekre vonatkozó megállapításainak átértékelését teszik szükségessé,³⁸ másrészt I. Lajos korából egy új aranyforinttípust is felfedeztünk, amelyhez azóta egy próbaveretet is sikerült kapcsolnunk.³⁹ A pénztípusok vizsgálatához szorosan kapcsolódnak azok a kutatások is, amelyek a pénzverés során használt eszközöket érintik.⁴⁰

A pénzveréshez kapcsolódó címertani és numizmatikai vizsgálatok középpontjában a királyi címernek, illetve az abból származó heraldikai motívumoknak az érmekeken szereplő változatai álltak, ezzel ugyanis a hazai heraldikai kutatás máig adós. Zsigmond és Mátyás király pénzeinek ilyen típusú vizsgálata az első három évben be is fejeződött,⁴¹ valamint Szent László pénzeiken történő ábrázolásának vizsgálata is.⁴²

A pénzveréshez szorosan kapcsolódó pénzváltás régészeti anyaga közül a mérlegsúlyokat is vizsgálat alá vontuk,⁴³ a hozzájuk kapcsolódó kézimérlegek katalógusát a kutatócsoport tanulmánykötetében Rosta Szabolcs (Katona József Múzeum, Kecskemét) jelentette meg.⁴⁴

A Kárpát-medence éremlélet-kataszterének elkészítése érdekében folyamatosan zajlik a középkori éremgyűjtemények és múzeumi irattárak vizsgálata. Megindult a pénzeleletek listájának összeállítása, a leletek darabszámára, összetételére, záródási idejére és publikálására vonatkozó legfontosabb adatokkal. Ehhez a résztémához kapcsolódóan is

³⁷ Tóth Csaba – Kiss József Géza – Fekete András: *Az Árpád-kori magyar pénzek katalógusa/Catalogue of Árpadian Coinage*. I–II. Bp., 2018–2019. (Opitz numismatica 1–2) I.

³⁸ Vö. Weisz Boglárka: Várad kamara. In: Nagyvárad és Bihar az Anjou-korban. Szerk. Zsoldos Attila. Nagyvárad, 2018. (Tanulmányok Biharország történetéről 5.)

³⁹ Tóth Csaba – Weisz Boglárka: *I. Lajos ismeretlen aranyforintja* munkácmét viselő, a felfedezést bemutató tanulmány megjelenése a későbbiekben várható.

⁴⁰ Soltész Ferenc Gábor – Tóth Csaba: Brassói verőtövek a Magyar Nemzeti Bankban. In: *Tündérkert ezüstje. Erdélyi tallérgyűjtemény a Magyar Nemzeti Bankban*. Főszerk. Tóth Csaba. Bp., 2017. 211–224.; Ferenc Gábor Soltész – Csaba Tóth: Coin dies from the Brassó Mint in the Hungarian National Bank. In: *The Silver of Fairyland. A Transylvanian Thaler Collection in the Hungarian National Bank*. Ed. Csaba Tóth. Bp., 2017. 211–224.

⁴¹ Körmendi Tamás: Zsigmond király heraldikai reprezentációja pénzein. In: *Pénz, posztó, piac*, 167–180.; Uő: Mátyás király heraldikai reprezentációja pénzein. [Veretek és leletek. A középkori pénztörténet-kutatások új eredményei. Bp., 2017. december 5. Előadás.]

⁴² Tóth Csaba: Szent László ábrázolása a 14–16. századi magyar pénzeiken. [Szent László a magyar numizmatikában. Bp., 2017. október 17. Előadás.]; Uő: A Szent László-ikonográfia fejlődése a középkori magyar pénzeiken. [Numizmatikai előadásorozat – 2018 tavasz. Bp., 2018. április 17. Előadás.]

⁴³ Tóth Csaba – V. Székely György: Régészeti adatok az Árpád-kori mérlegsúlyok csoportosításához. In: *Hatalom, adó, jog*, 155–180.

⁴⁴ Rosta Szabolcs: Árpád-kori kézimérlegek Pétermonostorán. In: *Hatalom, adó, jog*, 125–154.

több rész tanulmány látott napvilágot.⁴⁵ A munkát megnehezíti, hogy a feladatot elsősorban magára vállaló V. Székely György 2017-ben elhunyt.

A kutatási területhez kapcsolódóan 2016-ban a Magyar Numizmatikai Társulattal és a Székesfehérvári Városi Levéltár és Kutatóintézettel közösen Székesfehérvárott, *A magyar pénz történet kutatói* címmel konferenciát rendeztünk. Az ott elhangzott előadások a *Numizmatikai Közönyben* jelentek meg. 2016-ban a Magyar Nemzeti Múzeumban *Veretek és leletek* címmel tartottunk konferenciát, ahol több, pályája különböző szakaszában álló numizmatikus előadása hangzott el, a kutatócsoport 2018-ban megjelent *Veretek, utak, katonák. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról* című kötetében pedig ezek nagyrészt meg is jelentek. A tanulmányok jól kiegészítik és segítik a kutatócsoport munkáját.⁴⁶ A pénzverés történeti szempontú vizsgálatának eredményeit a kutatócsoport a kamarákra vonatkozó tanulmányokban jelentette meg (lásd a *Pénzügyigazgatás* fejezetet).

Pénzügyigazgatás

A pénzügyigazgatás szerteágazó témakörén belül a kutatócsoport egyik fontos feladatának tekinti a kamarai kerületek történetének feltárását. A kamarai szervezet történetét archontológiai kutatások alapján kívánjuk az eddigieknél pontosabban felvázolni, éppen ezért a kutatócsoport a pályázat öt éve alatt egy olyan középkori pénzügyigazgatási archontológia és prozopográfia elkészítésére vállalkozott, mely, természetesen, túlmutat a kamarai rendszeren. Az archontológiai és prozopográfiai kutatások során létrehozott adatbázis segítségével pedig a pénzügyigazgatás szervezetének vizsgálatát tervezzük, azon belül is az egyes kamarák történetének pontos leírását, a kamararendszerben bekövetkező változások bemutatását, az e mögött rejlő folyamatok feltárását.

Az első három évben az archontológiai adatbázis összeállításával párhuzamosan több tanulmányt jelentettünk meg, melyek amellet, hogy összefoglaló jellegű képet nyújtottak,⁴⁷ a pénzügyigazgatás szervezetének felső és alsó szintjét érintették.

⁴⁵ Tóth Csaba–V. Székely György: Pénzleletek a középkori Magyarországon (1000–1437/1440). In: *Pénz, posztó, piac*, 149–166.; Tóth Csaba – Varga Máté: 14. századi bécsi denárlelet Ádánd–Hetyepusztáról. *Numizmatikai Közöny* 114–115 (2015–2016) 63–71. [Megjelenés éve: 2017.]; V. Székely György: Aranyak a szántásban. MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport, Havi Színes, 2016. június. (<http://www.tti.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/havi-szines/2318-aranyak-a-szantásban.html>). Legutóbbi megtekintés: 2019. július 31.); Uő: 15. századi pénzleletek Bajna határából I. *Numizmatikai Közöny* 114–115 (2015–2016) 93–114. [Megjelenés éve: 2017.]

⁴⁶ Gyöngyössi Márton: A magyar lemezpénzek lehetséges keltezéséről a bánhidai, tatárjárás kori éremlelet kapcsán. In: *Hatalom, adó, jog*, 71–84.; Kovács Enikő: Időzavar. Időrendi kérdések egy kutatás kezdetén a 13. század pénzveréséhez. In: uo. 85–92.; Élő Katalin: A fohreggi dénárlelet. Megfigyelések I. Ferdinánd korai magyar pénzveréséhez. In: uo. 93–110.

⁴⁷ Boglárka Weisz: L'organisation financière de la Hongrie angevine. Institutions et personnes. In: *Périphéries financières Angevines. Institutions et pratiques de l'administration de territoires composites (XIIIe-XVe siècle)*. Dir. Serena Morelli. Rome, 2018. 95–111.; Csaba Tóth: Minting, Financial Administration and Coin Circulation in Hungary in the Árpadian and Angevin Period (1000–1387). In: *The Economy of Medieval Hungary*. Ed. József Laszlovszky et al. Leiden–Boston, 2018. 279–294.

A felső szinten a tárnokmester és a kincstartó helyezkedik el, ezen két tisztség történetének Anjou-kori feldolgozása megtörtént, a levéltári és nyomtatásban már megjelent források teljes körű feldolgozása mindkét esetben új forrásokat tárt fel, így sikerült a kincstartói hivatal kialakulásának időpontját (1320-as évek), a tisztség 14. századi feladatkörét tisztázni,⁴⁸ míg a tárnokmester esetében a munka elsősorban a tárnokmester és a városok kapcsolatában eredményezett új megfigyeléseket.⁴⁹

A pénzügyigazgatás alsó szintjén a kamararendszer helyezkedik el. A vizsgálat kiterjedt egy-egy kamara kialakulásának okaira, működésére,⁵⁰ illetőleg behatóan elemeztük a sókamarák történetét.⁵¹ Mindegyik esetben sor került archontológiai táblák megjelenítésére is. Az archontológia és prozopográfia módszereit együttesen alkalmazó kutatás indokolt voltát igazolja, hogy két személy pénzügyigazgatásban betöltött szerepének önálló tanulmányban elemzett példája valójában három kamara 15. század eleji történetének feldolgozását is lehetővé tette.⁵²

Az archontológiai és prozopográfiai vizsgálatokba igyekeztünk olyan forrásokat is bevonni, mely a korábbi időszakok kutatására nem volt jellemző. Ezek közé tartoznak a síremlékek,⁵³ melyek száma a megjelentetett tanulmány óta gyarapodott. Folyamatosan gyűjtjük a pénzügyigazgatásban részt vevő személyek pecsétjeit,⁵⁴ mivel a gazdasági igazgatásban működő személyek karrierképeinek heraldikai-szfragisztikai szempontú megközelítésére korábban még próbálkozások sem történtek, így a kutatás során feltárt bármely eredmény hozzájárul ismereteink bővüléséhez. A korábbi numizmatikai szakirodalomban például elterjedt véleménynek számított, hogy a veszpréminek tekintett

⁴⁸ Weisz Boglárka: Ki volt az első kincstartó? A kincstartói hivatal története a 14. században. *Történelmi Szemle* 57 (2015) 527–540.

⁴⁹ Weisz Boglárka: A tárnokmester jogköre az Anjou-korban. In: *Pénz, posztó, piac*, 181–200.; Boglárka Weisz: The Magister Tavarnicorum and the Towns in the Hungarian Kingdom in the Angevin Era. *Mesto a Dejiny* 5 (2016) 2. sz. 6–17.; Körmendi Tamás: A tárnokmester három címere. MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport, Havi Színes, 2016. április. (<http://www.tti.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/havi-szines/2215-a-tarnokmester-harom-cimere.html>). Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. augusztus 22.)

⁵⁰ Boglárka Weisz: Zagrebačka komora u doba Arpadovića. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 35 (2017) 15–25.; Weisz Boglárka: Az Árpád-kori Szlavónia pénztörténetének néhány jelensége. Hóman Bálint és az Árpád-kori pénztörténet. *Numizmatikai Közlöny* 64–65 (2015–2016) 13–20. [Megjelenés éve: 2017.]; Weisz Boglárka: A pozsonyi kamara felállítása és működése a Zsigmond korban. In: *Veretek, utak, katonák*, 13–60.; Weisz Boglárka: Váradi kamara, 73–110.

⁵¹ Weisz Boglárka: Az erdélyi sókamarák ispánjai a 14. század végéig. In: *Certamen. IV. Előadások a magyar tudomány napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában*. Szerk. Egyed Emese – Gálfi Emőke – Weisz Attila. Kolozsvár, 2017. 241–256.; Draskóczy István: Belkeresedelem és sókamarák a 15. század második felében. In: *Pénz, posztó, piac*, 201–216.; Uő: A sókamarák igazgatása és tisztviselői. *Turul* 90 (2017) 2–7., 1440–1457.; Uő: A máramarosi sókamara sorsa 1458–1490: Megyetörténet – hadtörténet? In: *Hadi és más nevezetes történetek*, 101–105.; Uő: *A magyarországi kőszó bányászata és kereskedelme*.

⁵² Lásd Weisz-Skorka: A porosz kapcsolat.

⁵³ Lővei Pál – Weisz Boglárka: A gazdaság- és pénzügyigazgatás szereplőinek szórványos síremlékei a középkori Magyarországon. In: *Pénz, posztó, piac*, 217–266.

⁵⁴ † Engel Pál – Lővei Pál: A Magyar királyi és az osztrák hercegi család 1380. évi házassági szerződésének két sokpecsétetes oklevele. *Ars Hungaricana* 41 (2015) 117–133.

pénzeken felbukkanó két keresztezett buzogányt a pénzverési jogosultsággal rendelkező Gatalóci Máttyás címerével lehet azonosítani, kutatásaink azonban kimutatták, hogy Gatalóci pecsétjén patkó szerepel, a pénzek Veszprémhez kötése is kétséges,⁵⁵ így a heraldikai eredmény új kutatási irányt nyit a pénzverés történetét illetően is.

2018-ban a Western Michigan University-n elhangzott a kutatócsoport-vezető, Weisz Boglárka és Kádás István közös előadása (*Movers of the Economy: the Office-Holders. A Prosopography of the Financial Administration of the Medieval Hungarian Kingdom*), és felkérést kaptunk az egyetem gondozásában megjelenő *Medieval Prosopography* című folyóiratban történő publikálásra. A tanulmány elkészítését a „Lendület” 4. évében tervezzük.

Gazdasági kiváltságok, rendeletek

A középkorban az uralkodók városoknak, világi és egyházi földesuraknak olyan kiváltságokat (például vámszedési engedély, vámmentesség, kézműves-privilégiumok) adományoztak, melyek a kedvezményezettek gazdasági pozícióit erősítették, ugyanakkor a magyar gazdaság működését is befolyásolták. A törvények szintén több esetben tartalmaznak olyan rendelkezéseket, melyek bizonyosan gazdasági folyamatokra adott válaszként értelmezhetők. A kiváltságok és jogszabályok módszeres összegyűjtése szorosan kapcsolódik a kutatás második nagy részterületéhez, a városok vizsgálatához (az ezekhez kapcsolódó eredményeket lásd *A városok szerepe a gazdasági életben* fejezetben), továbbá újabb szempontokat ad a gazdasági folyamatok feltárásához.

A királyi felségjoghhoz kötődő vámszedési engedélyek adományozásának elszaporodása miatt a 13. század második felében egyre többször merült fel egy-egy vámszedő hellyel kapcsolatban az a kérdés, hogy vajon az ott szedett vám jogos-e, avagy jogtalan, és ezzel párhuzamosan megkezdődött a vámszedő helyek király által elrendelt felülvizsgálata.⁵⁶ A 14. század második felében már az ítélkezési gyakorlatban általánossá vált a vám felállítására és a vámmentesség megadása közötti elsőbbség kérdése. Ennek kialakulását Kovács Viktória vizsgálta.⁵⁷

A pénzveréshez kapcsolódóan az uralkodók az Árpád-kortól kezdődően több rendelkezést is kiadtak, ezek szisztematikus vizsgálata nélkülözhetetlen a kérdéskör minél alaposabb megismeréséhez.⁵⁸ A kutatás során sikerült nemcsak a szakirodalomban 1430. évi-

⁵⁵ Weisz: Várad-i kamara.

⁵⁶ Weisz Boglárka: Vámvizsgálatok Bihar megyében a 13–14. század fordulóján. In: *Nagyvárad és Bihar az Árpád-kor végén*. Szerk. Zsoldos Attila. Nagyvárad, 2016. (Tanulmányok Biharország történetéről 3) 155–174.; Boglárka Weisz: Operațiunile de vămuire în comitatul Bihor la cumpăna veacurilor al XIII-lea și al XIV-lea. In: *Oradea și Bihorul la sfârșitul epocii Arpadiene*. Ed. Attila Zsoldos. Oradea, 2017. 169–190.

⁵⁷ Kovács Viktória: Korábbi adományok elve. Vezérfonalak az Anjou- és a Zsigmond-kor vámjogi ítélkezési gyakorlatában. In: *Hatalom, adó, jog*, 263–282.

⁵⁸ Tóth: Hóman Bálint.; Uő: II. András pénzreformja. In: *Veretek, utak, katonák*, 61–70.

ként számon tartott pénzreformhoz kötődő királyi rendelet időpontjának pontosabb meghatározása, de a rendelkezés szövegének rekonstrukciója is elkészült.⁵⁹

A kutatási tervben ugyan nem szerepelt a földesúri birtokok vizsgálata (melynek alapja gyakorta királyi adomány volt), a feltárt források azonban sok esetben lehetőséget teremtettek, hogy erre is sor kerüljön, gazdaság- és politikatörténeti vonatkozásaik pedig a korábbi eredményeket pontosították, avagy kiegészítették.⁶⁰

A városok szerepe a gazdasági életben

A Magyar Királyság gazdasági életének nem volt olyan területe, melyben ne jutott volna kulcsszerep a városoknak. Az egyes városok gazdaságpolitikája azonban nem csak az ország életére gyakorolt hatást: ez volt az a tényező, mely csatlakoztatta a Magyar Királyságot a középkori Európa gazdaságának vérkeringésébe. A városok gazdaságpolitikája szorosan összefüggött a király gazdaságpolitikájával, ugyanakkor hatást is gyakorolt rá. A városi gazdálkodást három szinten lehet vizsgálni: az adminisztráció, az infrastruktúra és a saját vállalkozások szintjén. A kutatócsoport az első két szint vizsgálatára vállalkozik. A kutatási tervben az első három évben résztanulmányok megjelentetését, valamint egy textilizárjegy-katalógus elkészítését vállaltuk.

Az adminisztratív szint

A városok és a városias jellegű települések gazdasági jellegű kiváltságok (például vásártartás, kézműves-monopólium, adó- és vámmentesség) megszerzésére, majd azok megtartására és kibővítésére törekedtek. Ezek a kedvezmények tették lehetővé egyrészt, hogy a gazdasági élet színhelyeként szolgáljanak, másrészt, hogy polgáraik, lakóik minél kedvezőbb helyzetbe kerülve folytathassák gazdasági tevékenységüket. Ugyanezen célok érdekében születtek meg azok a helyi rendeletek, rendelkezések, amelyeket a városok vagy az azokban működő szervezetek adtak ki. Éppen ezért a kutatócsoport tervei között szerepelt e témakör vizsgálata is, külön kitérve a gölnici bányajog vizsgálatára. Az egy-

⁵⁹ Weisz: A pozsonyi kamara felállítása és működése.

⁶⁰ Neumann Tibor: Várat vennék, de miből? Perényi Imre szerzeményei az 1490-es években. In: *A Nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve*. 59. I-II. Nyíregyháza, 2017. I. 91–112.; Péterfi Bence: A Lajtán innen, az Innen túl. Kanizsai János pályafutása a Magyar Királyságban és a Szent Római Birodalomban a 15–16. század fordulóján. *Századok* 150 (2016) 443–472.; Skorka Renáta: A mohó farkas utóda. Egy Kőszegi Habsburg-szolgálatban. *Világtörténet* 39 (2017) 93–124.; Körmendi Tamás: Ingatlanmaffia a 14. században? MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport, Havi Színes, 2018. február. (<http://www.tti.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/havi-szines/3077-ingatlanmaffia-a-14-szazadban.html>). Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. augusztus 6.); Mordovin Maxim: Az ebül szerzett jószág. MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport, Havi Színes, 2017. június. (<https://tti.btk.mta.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/havi-szines/2776-az-ebul-szerzett-joszag.html>). Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. június 27.)

egy város gazdasági életének háttérében lévő kiváltságok feltárása és rendszerezése mellett a városok hazai és nemzetközi kereskedelemben betöltött szerepének vizsgálatát is terveztük, külön hangsúlyt adva a textilzárjegy-kutatásnak, és ezen keresztül a textilkereskedelemnek.

Városi kiváltságok

A városi kiváltságok kutatása során a csoport tagjai olyan munkákat jelentettek meg, melyek összefoglaló jelleggel vizsgálták a kérdéskört, így áttekintve a központi helyeket, a várostípusokat,⁶¹ elemezve hogyan és mikor bővült ki a tárnokmester városok feletti jogköre.⁶² Hogyan biztosították és bővítették a városok megszerzett kiváltságaikat egy új király uralomra lépésekor.⁶³ Milyen módon vált egy gazdasági kiváltság egy uralkodó várospolitikájának egyik döntő tényezőjévé.⁶⁴ Milyen terheket rótt egy látszólag nem gazdasági kiváltság egy-egy városra.⁶⁵ A városok között sajátos szerepet betöltő és gazdaságtörténeti tekintetben is különös jelentőséggel bíró bányavárosokat együttesen elemezte a kutatócsoport.⁶⁶

A vizsgálat középpontjába sok esetben egy-egy város kiváltsága(i) került(ek), így Kolozsvár,⁶⁷ Pozsony⁶⁸ és Zágráb privilégiumainak elemzésére is sor került.⁶⁹

A helyi rendelkezések közül tanulmány formájában a budai jogkönyv és az 1425. évi zágrábi statútum elemzése történt meg. Az ezekből nyerhető információk a tárnoki ítélőszék működésére és Zsigmond 1405. évi városi törvénykönyvének gyakorlati alkalmazására vonatkozó következtetések levonására is alkalmasak voltak.⁷⁰ A helyi rendelkezések

⁶¹ Katalin Szende: Continuity and Change in the Urban Network of Hungary in the early Angevin Period. In: *Banatica*. 26–II. Istorie. Cluj-Napoca, 2016. 53–76.

⁶² Boglárka Weisz: The Magister Tavarnicorum, 6–17.

⁶³ Szende Katalin: Mennyit ér a kiváltság? Városprivilegiumok kibocsátása és rendelkezéseik betartása I. Károly alatt. In: *Pénz, posztó, piac*, 285–340.; Uő: Nundinae seu forum annuale. Sokadalomtartási engedélyek Nagy Lajos várospolitikájában. In: *Hatalom, adó, jog*, 231–262.

⁶⁴ Szende: Nundinae seu forum annuale.

⁶⁵ Szende: Sub nostro vexillo regali.

⁶⁶ Lásd pl. Weisz: A bányaváros, mint önálló várostípus.; Uő: Az alsó-magyarországi bányavárosok.

⁶⁷ Weisz Boglárka: A kolozsváriak 1316. évi kiváltságlevele. In: *Hadi és más nevezetes történetek*, 627–631.

⁶⁸ Weisz: A pozsonyi kamara felállítása és működése.; Draskóczy István: Osztrák és erdélyi só a 15. századi Pozsonyban. In: *Testimonio litterarum. Tanulmányok Jakó Zsigmond tiszteletére*. Szerk. Dáné Veronka – Lupescuné Makó Mária – Sipos Gábor. Kolozsvár, 2016. 79–95.; Kovács Viktória: A pozsonyi vámmentesség az Anjou- és a Zsigmond-korban. In: *Pénz, posztó, piac*, 341–366.; Viktória Kovács: The Pozsony Toll Exemption in the Angevin and Sigismund Eras. *Specimina nova pars prima sectio medievalis. A Pécsi Tudományegyetem Közlekedési és Korajtkori Történeti Tanszékének Közleményei* 9 (2017) 95–120.; István Draskóczy: Austrian Salt in Pozsony in the Mid-Fifteenth Century. *The Hungarian Historical Review* 6 (2017) 59–77.

⁶⁹ Kovács Viktória: Vámszedés Zágrában az Anjou- és a Zsigmond-korban. In: *Veretek, utak, katonák*, 247–268.; Gál Judit: Dalmáciai városkiváltságok az Árpád-ház uralkodása alatt. In: *Veretek, utak, katonák*, 205–222.

⁷⁰ Skorka Renáta: A budai jogkönyv lerakatra vonatkozó artikulusainak keletkezési története. In: *Pénz, posztó, piac*, 367–382.; Uő: Ki dolgozzék más helyett? A budai jogkönyv 65. artikulusának tanulságai. In: *Hatalom, adó, jog*, 321–336.; Kovács Viktória: Szószóló kofák. Az 1425. évi zágrábi városi statútumokról. MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport, Havi Színes, 2017. november.

és a városi kiváltságok elemzése mellett a városi hivatali írásbeliség vizsgálata is fontosnak bizonyult,⁷¹ így terveink szerint a „Lendület” 4. évében fog megjelenni annak monografikus szintű feldolgozása.⁷² A királyi városok írásbeliségét kiegészítendő Lakatos Bálint: *Mezővárosi oklevelek. Települési önkormányzat és írásbeliség a késő középkori Magyarországon* munkacímét viselő kötetének megjelentetését tervezzük. A városok megyében betöltött szerepét is vizsgálat alá vontuk, elsősorban pénzügyi, másodsorban jogi és családi kapcsolatokat vizsgálva.⁷³

A kutatócsoport kérésére Zsoldos Attila tanulmányt szentelt I. Károly várospolitikájának, arra a kérdésre keresve a választ, volt-e egyáltalán I. Károlynak várospolitikája.⁷⁴ A kérdéskör egy más nézőpontból történő áttekintése jól kiegészítette Szende Katalin fentebb már említett tanulmányát,⁷⁵ mely az uralkodó által adott kiváltságok jellegét, valamint azok utóéletét elemezte. A lipcsei egyetemen működő, *Das sächsisch-magdeburgische Recht als kulturelles Bindeglied zwischen den Rechtsordnungen Ost- und Mitteleuropas* kutatócsoport munkatársát, Gönczi Katalint a magdeburgi városi jog és a száz tükör hatásának vizsgálatára kértük fel.⁷⁶

A gölnici bányajog

A kutatócsoport tervei között szerepel az 1487. évben a hét, a későbbiekben felső-magyarországi bányavárosként emlegetett város (Gölnic, Szomolnok, Ruda, Jászó, Telki, Rozsnyó és Igló) megállapodása alkalmával közös joggá emelt és összeszerkesztett „gölnici bányajog” kritikai kiadásának, magyar nyelvű fordításának, továbbá a külföldi és a Magyar Királyság területéről származó más bányajogokhoz fűződő kapcsolatrendszerének feltárása, mely munka elvégzését Skorka Renáta vállalta magára. A kutatás során mára már igazolttá vált, hogy a kutatás által Wenzel Gusztáv nyomán eddig gölnici bányajogként elfogadott forrás csupán előzetes vázlatul szolgált, s egészében nem is fedí le a hét bányaváros képviselői által véglegesen elfogadott bányajogi szöveget. Ez utóbbit kutatócsoportunk munkája nyomán a Kőrmöcbányán őrzött, *Gülnitzer Pergordnung* címet viselő forrással azonosíthatjuk.⁷⁷ A Münchenben végzett forrásfeltáró munka során kutatócsoportunk azonosította,

(<http://www.tti.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/havi-szines/2981-szoszolo-kofak.html>. Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. július 22.); Kovács: Vámszedés Zágrábban.

⁷¹ Szende Katalin: Királyi kényszer vagy közösségi akarat? Hivatali írásbeliség a felvidéki bányavárosokban a 14. században. [*Gazdaságtörténeti kutatások: utak és lehetőségek*. Bp., 2018. május 29–30. Előadás.]

⁷² Katalin Szende: Trust, Authority and the Written Word in the Royal Towns of Medieval Hungary. Turnhout, [2018].

⁷³ Kádas István: Kölcsönös haszon. Eperjes, Bártfa városok és a Sáros megyei kismenesség a középkor végén. In: *Hatalom, adó, jog*, 337–368.; Kádas: A megye pénze.

⁷⁴ Zsoldos Attila: Károly és a városok. In: *Pénz, posztó, piac*, 267–284.

⁷⁵ Szende: Mennyit ér a kiváltság.

⁷⁶ Gönczi Katalin: A száz-magdeburgi jog hatása a középkori Magyar Királyságban. In: *Hatalom, adó, jog*, 303–320.

⁷⁷ Skorka Renáta: A telér mentén, avagy a bányajogok és -szabályzatok kérdése. [*Gazdaságtörténeti alapkutatások: források, módszerek, lehetőségek*. Bp., 2015. december 8. Előadás.]

és másolatban megszerezte azt a Thurzó-kódexet, amely a gölnici joggal foglalkozó germanisták (Ilpo Tapani Piirainen, Helmut Protze) előtt – próbálkozásaik ellenére is – rejtve maradt. A Thurzó-kódex alapos vizsgálatával fény derült arra, hogy az nemcsak a Wenzel-féle szövegvariánst tartalmazza, hanem a hét bányaváros 1501 előtti jogi ügyleteihez kapcsolódó ítéletek, a Gölnicen keletkezett bányamesteri rendelkezések s a jihlavai ősbányajogig visszamenően egyéb bányajogi előírások szisztematikus összeállítását is magában foglalja. A 2017–2018. kutatási évben ennek alapján felmerült, hogy a Thurzó-kódex egy része talán az 1487. évben létrejött megállapodás előkészítése során keletkezett, a benne foglalt korpuszgyűjteményt Gölnic követői magukkal is vihették a tárgyalásokra. Így tehát a harmadik kutatási év azt a korábban nem várt és nem is feltételezett eredményt hozta, hogy a Thurzó-kódex részben vagy egészben tartalmazhat egy 1501 előtt keletkezett gölnici városkönyvet.⁷⁸ Ez az eredmény, tekintve hogy Gölnic esetében eddig csupán egyetlen középkori városkönyvet ismert a kutatás, kiemelkedőnek számít, így méltán számot tart nem csupán magyarországi, de európai, s különösen szlovákiai érdeklődésre is.

Város és kereskedelem

Az egy-egy város gazdasági életének hátterében lévő kiváltságok feltárása és rendszerezése mellett a városok hazai és nemzetközi kereskedelemben betöltött szerepének vizsgálata is előtérbe került. Éppen ezért vállaltuk a *Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2016. Válság – kereskedelem* című kötetében a *Kereskedelem* fejezet munkálataiban való közreműködést.⁷⁹

A kereskedelmi tevékenységet vizsgáltuk egy-egy személy működésén keresztül, egy város kereskedelemben betöltött szerepén át, az egyes kereskedelmi árukat érintő kutatásokig, avagy a Magyar Királyságban folyó kereskedelmi tevékenység elemzéséig.⁸⁰ Mind ezen kutatásokhoz áttekintette a csoport azon források körét, amely a vizsgálatba bevonható.⁸¹ Ugyanakkor az e területen elért eredmények szorosan összefüggnek a kereskedelmi színhelyek vizsgálatával (részletesen lásd a *Kereskedelmi színterek* fejezetben), valamint a textilplombák kutatásával (részletesen lásd a *Textilzárjegy-kutatás* fejezetben).

Egy Budán működő kőfaragóműhely határokon is átnyúló tevékenységébe engedett betekintést Lővei Pál tanulmánya,⁸² míg Skorka Renáta egy Pozsonyba települt bécsi kereskedő életútján keresztül, a vaskereskedelmen túl, a magyar kereskedők velencei kivált-

⁷⁸ Skorka Renáta: A gölnici bányajog Körmöcön. [Gazdaságtörténeti kutatások: utak és lehetőségek. Bp., 2018. május 29–30. Előadás.]

⁷⁹ *Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2016. Válság – kereskedelem*. Főszerk. Kövér György – Pogány Ágnes – Weisz Boglárka. Bp., 2016.

⁸⁰ Boglárka Weisz: Domestic Trade in the Árpádián Age. In: *The Economy of Medieval Hungary*, 255–264.

⁸¹ Draskóczy István: A Magyar Királyság kereskedelmére vonatkozó írott források a késő középkorból. In: *Művészet és mesterség. Tisztelgő kötet R. Várkonyi Ágnes emlékére*. Szerk. Horn Ildikó et al. Bp., 2016. 41–62.; Kolláth Ágnes: Székesfehérvár kora újkori fazekasságának forrásai. In: *Fiatal középkoros régészek VI. konferenciájának tanulmánykötete*. Szerk. Pokrovenszki Krisztián – Szöllősy Csilla. Székesfehérvár, 2015. 129–142.

⁸² Lővei Pál: „Sárkánylovagok” kőfaragója. Egy 15. századi szobrász-vállalkozó műhelye Budán. In: *Hatalom, adó, jog*, 387–486.

ságaira derített fényt.⁸³ A kutatócsoport tagjai az ország különböző tájain fekvő városok kereskedelmi tevékenységét vizsgálták az Árpád-kortól egészen a kora újkorig.⁸⁴ Az árucikkek közül az élő állat,⁸⁵ a textilárúk,⁸⁶ a só⁸⁷ és az edények⁸⁸ voltak a kutatás tárgyai.

Általában azt feltételezzük, hogy csak a külföldiek döntöttek úgy, hogy a Magyar Királyságot választják otthonuknak, azonban a kapcsolatrendszerek vizsgálata bebizonyította, hogy a mobilitás kétirányú volt. Ezért kérte fel a csoport Arany Krisztinát egy olyan tanulmánya megírására, melyben a 15. század eleji, Firenzében dolgozó magyar származású iparosokat mutatja be.⁸⁹ A kereskedőkhöz kapcsolódó kutatások miatt pedig közreműködünk Arany Krisztina *Florentine Families in Hungary in the First Half of the Fifteenth Century* munkacímét viselő kötetének kiadásában, melynek nyelvi lektorálása már befejeződött.

Textilzárjegy-kutatás, textilkereskedelem

A nemzetközi kutatásban fontos szerepet játszó textilzárjegy-kutatás Magyarországon elhanyagolt területnek számított, jóllehet a kereskedelem útján a középkori Magyarországra kerülő árucikkek legfontosabb részét a textíliák alkották. A kutatócsoport egyik célja e hiány pótlása volt, melynek segítségével a csoport a textilkereskedelemtől eddig csak az írott forrásokra épülő ismereteket a régészet eszközeivel feltárható új források bevonásával bővítette. Mordovin Maxim kötete *Textilvégek védjegyei. A textilkereskedelem régészeti emlékei a Magyar Királyság területén* címmel jelent meg 2018-ban, ezzel megszületett Magyarország első textilzárjegy-adattára. A kötet megjelenését számos előtanulmány előzte meg,⁹⁰ melyekből már látható volt, hogy a régészeti leletek bevonásával a Magyar

⁸³ Skorka Renáta: Egy 14. századi vaskereskedő nyomában. In: *Veretek, utak, katonák*, 339–354.

⁸⁴ Például Boglárka Weisz: Rădăcinile din epoca Arpadiană ale procesului vămilor din Oradea din secolul al XV-lea. In: *Oradea și Bihorul în evul mediu timpuriu*. Ed. Attila Zsoldos. Oradea, 2017. 181–202.; Renáta Skorka: Die Bürger von Preßburg vor dem Reichshofgericht. *Ungarn-Jahrbuch. Zeitschrift für interdisziplinäre Hungarologie*. 32. Hrsg. Zsolt K. Lengyel. Regensburg, 2017. 39–47.; Kovács Viktória: Szöszölő kofák.; Stanisław A. Sroka: *A középkori Bártfa és kapcsolatai Kis-Lengyelországgal*. Bp., 2016. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések); Kolláth Ágnes: Régiók határán – Kora újkori edényművesség és kereskedelem Budán. In: *„A cserép igazat mond, ha helyette nem mi akarunk beszélni.” Regionalitás a középkori és kora újkori kerámiában*. Szerk. Simonyi Erika – Tomka Gábor. Bp., 2016. (Opuscula Hungarica 9) 369–380.

⁸⁵ Benda Judit: Marhakereskedelem és mészárszékek a késő középkori Budán, Pesten, Óbudán. In: *Pénz, piac, posztó*, 407–438.

⁸⁶ Mordovin Maxim: *Textilvégek védjegyei. A textilkereskedelem régészeti emlékei a Magyar Királyság területén*. Bp., 2018. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak.)

⁸⁷ István Draskóczy: Salt Mining and Trade in Hungary from the mid-Thirteenth Century until the End of the Middle Ages. In: *The Economy of Medieval Hungary*, 205–218.; Draskóczy: Belkereskedelem és sókamarak.

⁸⁸ Sgraffito Decorated Ceramics from Ottoman Hungary (16th–17th Centuries). In: *XIth Congress AIECM3 on Medieval and Modern Period Mediterranean Ceramics Proceeding Book*. Ed. Kırıcı, Arzu Beril. Ankara 2018. 359–366.; Péterfi Bence: Egy hajdani „locus communior” és ami belőle megmaradt. Grafitos kerámia a késő középkori Budán, Pesten és Óbudán. In: *Pénz, posztó, piac*, 457–494.

⁸⁹ Arany Krisztina: A cipész, a céhszolga és a szövőmester. Magyar származású családfelek Firenzében az 1427. évi firenzei Catasto anyagaiban. In: *Pénz, piac, posztó*, 493–512.

⁹⁰ Például Mordovin Maxim: Sziléziai posztó Magyarországon a régészeti leletek tükrében. In: *Pénz, posztó, piac*, 439–456.; Maxim Mordovin: Bavarian Cloth Seals in Hungary. *The Hungarian Historical Review* 6 (2017)

Királyságba került textilek sora bőségesen kiegészíthető az írott forrásokhoz képest, és szükségszerűnek tűnt, hogy Mordovin Maxim a Kárpát-medencében talált plombák azonosításához a hazai, valamint a nyugat- és kelet-európai múzeumi és egyetemi régészeti gyűjteményekben talált plombaleleteket is áttekintse (például a liverpooli Academie Internationale de la Pipe-ban, az Atkinson-gyűjteményben 604 db plomba). Egy textiltípus azonosítására is sor került.⁹¹

A textilplombákból kiindulva, és azt kiegészítve a textilkészítéshez és -kereskedelemhez kapcsolódó leletanyagokkal egy vándorkiállítás (*Posztó Pápa piacán*) rendeztünk (részletesen lásd *A kutatócsoport szervezésében és/vagy közreműködésével megrendezett kiállítások* fejezetet). E kiállítás adott ötletet ahhoz, hogy fogjuk össze az ókortól a kora újkorig terjedően a magyarországi textilkutatókat, és az MTA BTK Régészeti Intézet „Lendület” Mobilitás Kutatócsoporttal megrendeztük a *Mixtura texturalis. Ember és textil a Kárpát-medencében* című konferenciát (részletesen lásd *A kutatócsoport által rendezett konferenciák* fejezetet), melyen a régészek, történészek mellett textilrestaurátor és kémikus is előadott. A kutatócsoport tagjai közül Weisz Boglárka: *A textil „útjai”*, Skorka Renáta: *A szövőipar ragadozói*, Mordovin Maxim pedig *Textilről textil nélkül* címmel tartott előadást.

Az infrastrukturális szint

A városok számára a gazdasági szerep megőrzéséhez és erősítéséhez a fejlődés és a fejlesztés infrastrukturális szinten is elengedhetetlen volt. A városi védművek, épületek, közkutak, piacterek, kereskedelmi építmények, átkelőhelyek stb. szorosabb vagy lazább szálakkal kötődtek a város gazdasági életéhez. E tekintetben újabb előrelépés a történeti források (elsősorban számadáskönyvek) feltárása mellett a régészeti források bevonásával képzelhető el. A kutatás fő irányát a kereskedelmi színterek vizsgálata határozta meg a kutatócsoport számára, és az egyik cél a Győr város egyik középkori piacterén zajlott feltárások közé- és kora újkori rétegeinek feldolgozása. A kutatócsoport e témakör mellett egy-egy régió úthálózatának pontosabb feltárását tűzte ki célul.

63–81.; Maxim Mordovin – Прохненко Ігор: Товарні текстильні пломби середнянського замку. In: *Військово-політичний та соціально-економічний розвиток середнього Подністров'я у середні віки та новий час. Матеріали науково-практичної конференції (м. Хотин, 29 вересня 2017 р.)*. Ed. Буйновська Єлизавета et al. Хотин, 2017. 89–101.; Maxim Mordovin – Боднарчук Микола – Калініченко Віталій – Прохненко Ігор: Західноєвропейські товарні текстильні пломби XIV–XVII ст. на землях Північної Буковини. In: *Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей наукового семінару (м. Чернівці, 15 грудня 2017 р.)*. Szerk. Добржанський Олександр Володимирович. Чернівці, 2017. 53–56.

⁹¹ Benda Judit: A középkori Budán szőtt posztó. „Amit németül dirdumdeynek, magyarul pedig bubonak neveznek”. In: *A művészet dicsérete. Tanulmányok Flórián Mária tiszteletére*. Szerk. Cseh Fruzsina – Szulovszky János. Bp., 2016. 39–43.

Kereskedelmi színterek

A kereskedelmi színterek vizsgálatának egyik aspektusát a kereskedelemnek helyet adó heti- és éves vásárokkal kapcsolatos kutatások jelentik. Ezek között egyaránt megtaláljuk egy-egy kereskedelmi vagy piactér régészeti feltárásának eredményeit, és azok kereskedelemtörténeti következményeinek elemzését,⁹² a piacterek városon belül elfoglalt helyzetének összehasonlító elemzését,⁹³ egyes vásártípusok részletes vizsgálatát,⁹⁴ egy-egy bolttípus nemzetközi összefüggésben történő bemutatását,⁹⁵ illetve a vásártípusok és a céhek kapcsolatát taglaló tanulmányt.⁹⁶

A céhek gazdaságélénkítő, topográfiai és a – korábbi irodalomban nem vizsgált – tudásátadásban játszott szerepének kutatása több szempontból is új eredményeket hozott a gazdaságtörténeti kutatásokban,⁹⁷ sőt a tárnoki ítélőszék működésének kezdetére is a 14. és 15. század fordulóján.⁹⁸ A malmok szerepének vizsgálata a város- és a gazdasági fejlődés folyamatának megértésében, valamint a városi topográfiában hozott új eredményeket.⁹⁹

A kereskedelmi színterek vizsgálata közül kiemelkedő szerepet kaptak a kutatócsoport elmúlt három évében az ország egyik legfontosabb kereskedelmi központjához, a budai lerakathoz kötődő kutatások, melyeknek köszönhetően ma már pontosabb ismereteink vannak annak működéséről, 15. századi épületéről, valamint a lerakatjog elleni fellépésekről és a jog védelméről. A tanulmányok egyrészt a jogi háttér vizsgálatát helyezik középpontba,¹⁰⁰ másrészt a régészeti feltárások során felszínre került, a 15. század második felében épült lerakat épületét mutatják be,¹⁰¹ míg a lerakatjog ellen fellépő hazai és külföldi kereskedők küzdelmeihez új források bevonásával születtek korábbi tudásunk

⁹² Péterfi: Egy hajdani „locus communior”; Mordovin Maxim: Előzetes jelentés a Pápa, Fő téren végzett megelőző feltárások második és harmadik üteméről/Preliminary report on the third phase of the pre-development excavation at Pápa, Fő Square. In: *Régészeti kutatások Magyarországon 2011–2014/Archaeological Investigations in Hungary 2011–2014*. Szerk./Ed. Kvassay, Judit. Bp., 2016. 244–269.

⁹³ Katalin Szende: Urban economy in medieval Hungary. In: *Economy in medieval Hungary*, 335–358.

⁹⁴ Szende: *Nundinae seu forum annuale*.

⁹⁵ Benda Judit: Kis középkori kalmárbolt-tipológia. In: *Hatalom, adó, jog*, 511–550.

⁹⁶ Weisz Boglárka: Stredoveké cechy vo víre jarmokov. In: *Remeslá a Živnosti v dejinách miest*. Ed. Lukáš Paluga – Katarína Répásová. Bratislava–Komárno, 2017. 7–19.

⁹⁷ Renáta Skorka: Úloha cechovv processe transferu vedomostia odbornej vŷučby v stredovekom Uhorsku. In: *Remeslá a Živnosti*, 20–34.; Skorka Renáta: A váradi ferences rendi kolostorok topográfiája. In: *Nagyvárad és Bihar az Anjou-korban*, 159–182.; Uő: Céhek a középkori Magyarországon a kézművesképzés szolgálatában. *Élet és Tudomány* 73 (2018) 233–235.

⁹⁸ Skorka: Ki dolgozzék más helyett.

⁹⁹ Szende Katalin: Malmok a városban. Az energiatermelés topográfiája négy magyar városban az iparosodás előtt. In: *Mesterségek és műhelyek a középkori és kora újkori Magyarországon. Tanulmányok Holl Imre emlékére*. Szerk. Benkő Elek – Kovács Gyöngyi – Orosz Krisztina. Bp., 2017. 485–505.

¹⁰⁰ Skorka: A budai jogkönyv lerakatra.

¹⁰¹ Benda Judit: „Yn dy stat zu Ofen. In dy nyder lag.” A középkori budai árulerakat története és régészete európai kitekintésben. In: *Veretek, utak, katonák*, 379–404.

határait tágító eredmények.¹⁰² Ezen résztémához szorosan kapcsolódnak azon tanulmányok is, amelyek Buda egyéb kereskedelmi és gazdasági színtereit vizsgálják.¹⁰³

A kereskedelmi és gazdasági színterek vizsgálata a települést övező piackörzetekkel is szoros kapcsolatban van. Ennek a gazdasági hatótávolságnak speciálisabb értelmezését vizsgálta Lővei Pál, midőn a középkori kőfaragó és kőfeldolgozó műhelyek tekintetében kőfaragó-piackörzeteket, illetőleg a faragványok nyersanyagának származási helye kapcsán bányakörzeteket vázol fel a Magyar Királyság területén.¹⁰⁴

A kutatócsoport a Székelyudvarhely piacterén végzett régészeti ásatások ismertetésére és a feltárt leletanyag bemutatására Nyárádi Zsoltot, a Haáz Rezső Múzeum [Székelyudvarhely] régészét kérte fel.¹⁰⁵

A győri Széchenyi tér vizsgálata

Győr város egyik középkori piactere [Széchenyi tér] vizsgálatának különös jelentőségét az adja meg, hogy olyan területről van szó, melyet a középkor óta nem építettek be, ezért alkalmas arra, hogy a 13. századtól az elárusítóhelyek 16. századi lebontásáig megkíséreljük nyomon követni a kereskedelem színtereit, azok fejlődését és alakulását. 1968 és 2009 között a téren három nagyobb ásatásra került sor, a legutolsó a tér rekonstrukciójával párhuzamosan történt. A kivitelezés során a régészeti leletek döntő többségét megsemmisítették, így e terület, sajnálatos módon, a későbbiekben régészeti ásatásra, megfigyelésre már alkalmatlanná vált. Ez a tény különös jelentőséget ad az eddigi régészeti leletek elemzésének.

A kutatási tervben az első három évben a Győr-Széchenyi téren 2008–2009-ben végzett feltárások középkori leletanyagának leválogatását, a tér topográfiájának, periódusainak meghatározását és pontosítását, valamint az Árpád-kori leletanyag feldolgozását és ehhez kötődően az Árpád-kori periódusra vonatkozó tanulmány megjelentetését (lehetőség szerint idegen nyelven) tűzte ki célként a kutatócsoport.

Győr középkori kereskedelme színtereinek vizsgálatát Kolláth Ágnes végzi Tomka Gábor (MNM) segítségével. A győri Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum átengedte az ásatásokat és azok leletanyagának feldolgozását. A győri ásatásokat 2008–2009-ben vezető Bíró Szilvia az ásatási dokumentációt a kutatók rendelkezésére bocsátotta, és

¹⁰² Skorka Renáta: Levél a városháza tornyából. MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport, Havi Színes, 2015. szeptember. (<http://www.tti.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/havi-szines/1917-havi-szines-szeptember-level-a-varoshaza-tornyabol.html>). Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. június 20.); Péterfi Bence: Egy nem magyar „magyar” város. MTA BTK „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport, Havi Színes, 2017. október. (<http://www.tti.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/havi-szines/2930-egy-nem-magyar-magyar-varos.html>). Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. május 30.)

¹⁰³ Pl. Benda: Marhakereskedelem és mészárszékek.; Uő: Polgárházak és kereskedelmi épületek a késő középkori Budán. In: *Közös úton. Budapest és Krakkó a középkorban*. Szerk. Benda Judit et al. Bp., 2016. 205–208.; Lővei: „Sárkánylovagok” kőfaragója.

¹⁰⁴ Lővei: A kőfaragás gazdaságtörténete felé.

¹⁰⁵ Nyárádi Zsolt: Régészeti nyomok Székelyudvarhely piacteréről. In: *Pénz, posztó, piac*, 383–406.

ugyanezt megtették az 1968–1969. évi és az 1998–1999. évi ásatások vezetői (Gabler Dénes, Tomka Péter) is. Befejeződött a 2008–2009. évi ásatási szezonok rajzos dokumentációjának digitalizálása, az ásatási rajzok vektorgrafikus rendszerben történő feldolgozása, mely lehetővé teszi a térinformatikai feldolgozást (Vágvölgyi Bence, MTA BTK Régészeti Intézet). Az állatcsont-leletanyag kiválogatása és feldolgozása is megtörtént (Daróczi-Szabó László). Befejeződött a Győr-Széchenyi téri lelőhely 1968–1969., 1998–1999. és 2008–2009. évi ásatási dokumentációjának feldolgozása, az általános rendszerezési, digitalizálási feladatok mellett főként az Árpád-kori periódusra fókuszálva, valamint az Árpád-kori leletanyag leltározása.¹⁰⁶

2017. április 25-én a kutatócsoport a győri Széchenyi téri ásatásokról, az eddigi eredményekről, a kutatás további lehetőségeiről tartott zárt workshopot. A kutatócsoport tagjai közül Kolláth Ágnes – Tomka Gábor *A győri Széchenyi tér régészeti kutatásai*, Benda Judit *Kalmárboltok Győrben?* címmel tartottak előadást, majd ezt követően egy hosszabb megbeszélésre került sor, melyen a régészet, a történelem és a művészettörténet kutatói vettek részt.¹⁰⁷ Befejeződött a tér topográfiájának, periódusainak meghatározása és pontosítása.¹⁰⁸ Az Árpád-kori tanulmány elkészítése során felmerült a lehetőség egy összehasonlító vizsgálatra a pápai középkori piactéren [Fő tér] folytatott ásatással, így 2016 őszén megkezdődött az együttműködés Herbst Annával, a szentendrei Ferenczy Múzeumi Centrum munkatársával, és elkészült az összehasonlító vizsgálatot bemutató angol nyelvű tanulmány is.¹⁰⁹

Utak, úthálózat

Az úthálózat vizsgálata során a kutatócsoport fókuszába a Magyar Királyságot a szomszédos államokkal összekötő utak kerültek, mely elsősorban a kereskedelmi kutatások miatt, illetve azokkal párhuzamosan alakult így. Vizsgáltuk a Lengyelország irányába vezető utakat,¹¹⁰ az országot Észak- és Nyugat-Európával összekötő úthálózatot,¹¹¹ és az Itália felé

¹⁰⁶ Kolláth Ágnes – Herbst Anna – Tomka Gábor: A piacterek alatt – Árpád-kori településrészletek Győr és Pápa belvárosából. [*Fiatal Középkoros Régészek VIII. Konferenciája*. Sátoraljaújhely, 2016. november 17–19. Előadás.]; Kolláth Ágnes – Tomka Gábor: A győri Széchenyi tér topográfiája az Árpád-kortól a kora újkor kezdetéig – Négy feltárás tanulságai alapján. [*Város és lakói*. Bp., 2016. december 6.]; Kolláth Ágnes – Tomka Gábor: A középkori Győr régészeti kutatásai. [*Gazdaságtörténeti kutatások: utak és lehetőségek*. Bp., 2018. május 29–30. Előadás.]

¹⁰⁷ A workshopról készült beszámólót lásd <http://www.tti.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/hirek/2702-a-gyori-piacter.html>. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. augusztus 15.)

¹⁰⁸ Kolláth Ágnes – Tomka Gábor: A győri Széchenyi tér topográfiája. Az Árpád-kortól a kora újkor kezdetéig. In: *Hatalom, adó, jog*, 551–570.

¹⁰⁹ Ágnes Kolláth – Anna Herbst – Gábor Tomka: Beneath the Marketplaces. Árpadian Age (10th–13th century) settlement traces from the city centres of Pápa and Győr, Western Hungary. *Dissertationes Archaeologicae ex Instituto Archaeologico Universitatis de Rolando Eötvös Nominatae* 5 (2017) 7. sz. 287–342.

¹¹⁰ Sroka: A középkori Bártfa; István Draskóczy: Highways between Buda and Kraków. In: *On Common Path. Buda-pest and Kraków in the Middle Ages*. Ed. Judit Benda et al. Bp., 2016. 38–41.

¹¹¹ Szende Katalin: Krakkó és Buda a középkori Európa úthálózatában. In: *Közös úton*, 31–37.

tartó utakat;¹¹² a vízi útvonalak közül a Dunát,¹¹³ a sókereskedelemhez kapcsolódóan pedig az országon belül futó olyan utakat, amelyeken e kereskedelmi árucikk eljutott a bányáktól a felhasználókig.¹¹⁴ Az országon átvezető utak kérdése sok esetben a vámszedést és a vámentességet regionális keretek között középpontba állító tanulmányokban is előkerült.¹¹⁵

A kutatócsoport az utazók, főként a kereskedők által használt utakat érintő királyi intézkedések elemzésére Szilágyi Magdolnát kérte fel külső munkatársként.¹¹⁶ A kevésbé kutatott Duna és Tisza határolta terület úthálózatának felvázolására Sárosi Editet hívtuk meg,¹¹⁷ míg Bácsyati Dániel az általunk is vizsgált, Velencébe tartó út Árpád-kori történetébe nyújtott kérésünkre betekintést.¹¹⁸ Szintén a Velencében értékesített magyar réz útját vizsgálta Martin Štefánik is, bemutatva a Lengyelországon és Brüggen keresztül, végül tengeren Velencébe érkező magyar réz útját.¹¹⁹

Forrásfeltárás

A kutatócsoport alapvető feladatai közé tartozik az a forrásfeltáró munka, mely egyaránt kiterjed az írott és tárgyi emlékekre. Ez jelenti az alapot azon publikációkhoz, melyet a kutatócsoport tagjai megjelentettek/megjelentetnek. Ez egyaránt jelent külföldi és hazai levéltárakban, illetve külföldi és hazai múzeumokban folytatott kutatásokat, de jelent régészeti feltárásokat is.

Levéltári és könyvtári kutatások

A kutatási tervben az első három évben 3 hazai gyűjteményben és 14 külföldi levéltárban terveztünk kutatómunkát. Már a kutatási tervben is jeleztük, hogy a felkeresett levéltárak változhatnak. Sok esetben a kutatás során felmerült új kutatási irányok nemcsak a felkeresett intézményeket határozták meg (például a kamaraispáni archontológia készítése során kiderült, hogy szükséges a berlini Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz felkeresése, ahol valóban, eddig a kutatás számára ismeretlen forrásokat sikerült felkutatni, értelmezni és kiadni), de azt is, hogy egy adott levéltárba többször is el kellett utazni

¹¹² Skorka: Egy 14. századi vaskereskedő nyomában.

¹¹³ István Draskóczy: Commercial Contacts of Buda along the Danube and beyond. In: *Medieval Buda in Context*. Ed. Balázs Nagy et al. Leiden – Boston, 2016. 278–299.

¹¹⁴ Pl. Draskóczy: *A magyarországi kőszó bányászata és kereskedelme*.

¹¹⁵ Pl. Weisz: Vámvizsgálatok Bihar megyében.; Kovács: A pozsonyiak vámentessége.; Uő: The Pozsony Toll.

¹¹⁶ Szilágyi Magdolna: Utakról és utazókról. In: *Hatalom, adó, jog*, 283–301.

¹¹⁷ Sárosi Edit: Térszerkezet, úthálózat és fennhatóság. Településszerkezeti változások a Duna–Tisza közén a 15–17. században In: *Veretek, utak, katonák*, 305–324.

¹¹⁸ Bácsyati Dániel: Aptatio stratarum. Egy balsikerű velencei követség és Magyarország 1286-ban. In: *Veretek, utak, katonák*, 325–338.

¹¹⁹ Štefánik: „Rame di Pollana”.

(például a bányavárosok és a pénzek heraldikai vizsgálata rámutatott arra, hogy a kutatócsoportnak egy bányavárosi pecsétkorpuszra lenne szüksége, amely azonban nem létezik, így annak elkészítésére is vállalkoznunk kell, ez azonban azt eredményezte, hogy a bányavárosi levéltárakat több esetben is fel kellett keresni, immár az ott fellelhető pecsétek, avagy pecsét töredékek felkutatása érdekében, a pecsétekről ugyanis a legtöbb esetben a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára [= MNL OL] DF adatbázisához nem készültek képek). Ugyanakkor a kutatási lehetőségeket sok esetben befolyásolja az adott intézmény fogadókészsége (például a Fugger levéltár [Fürstlich und Gräfllich Fuggersches Familien- und Stiftungsarchiv] középkori anyagát 2018-ban digitalizálták. Az anyag az év végétől lesz elérhető ismét kutatók részére); a kutatócsoport pénzügyi lehetőségei (a pályázatokon elnyert összegek befolyásolták a felkeresendő intézményeket és az ott eltöltött időt, ugyanakkor ezek nélkül lényegesen kevesebb intézményt lehetett volna elérni). A levéltári kutatásokat a kutatócsoport tagjai között megosztva végeztük el. Vannak olyan levéltárak, ahol a teljes középkori anyagot sikerült átnézni (például Kassa és Körmöcbánya), a legtöbb helyen azonban célzott kutatásokat folytatunk, így e helyekre a későbbiekben is szükséges lesz még visszatérni. Költségkímélésből, ha egy-egy intézményben csak egy vagy pár forrást kívántunk megtekinteni, akkor az adott levéltárat nem kerestük fel, csak az ismert jelzetek alapján kértünk másolatokat (például a pénzügyigazgatási szervezetben tevékenykedők pecsétjeiről). A levéltárakban folytatott kutatás során a kutatócsoport munkájához szükséges oklevelekről, iratokról, pecsétekről, valamint azon forrásokról, melyek az MNL OL DF anyagában nem lelhetőek fel, fényképet készítettünk, ha erre a levéltárban lehetőség nyílt, ha nem, akkor a szükséges iratokról másolatot kértünk. A feldolgozás során több forrást is közreadtunk,¹²⁰ míg mások megjelentetését a jövőben tervezzük. A levéltárakban begyűjtött adatokat folyamatosan kamatoztatjuk tanulmányainkban, kötetekben. A következőkben nem kívánjuk részletesen kifejteni az egyes levéltárakban folytatott gyűjtések eredményeit, csak néhány olyan intézményt érintenek, melyekben speciális kutatásokat folytattunk.

Befejeződött a forráskiadás szempontjából a legelhanyagoltabbnak mondható bő két évtized (1360–1382) teljes, a MNL Mohács előtti gyűjteményében hozzáférhető forrásanyagának szisztematikus átvizsgálása, és a projekt szempontjából releváns oklevelek felkutatása. Az adatokat Excel-táblázat formájában regisztráltuk. A forrásfeltárás során egy olyan, 1355. évi oklevélre sikerült például rábukkanni, melyben IV. László király ez idáig a kutatás számára ismeretlen hat oklevelének tartalmi átírása szerepel, így – jóllehet a feldolgozott anyag szorosan nem kapcsolódik a gazdaságtörténethez – elengedhetetlennek tűnt annak kiadása és tanulmány formájában a benne lévő adatok feldolgozása.¹²¹ Szisztematikus kutatást folytattunk a MNL OL P szekcióban a pénzügyigazgatási szereplők prozopográfiajának készítése miatt, a V szekcióban a heraldikai kutatások, az E 213-ban pedig a bányavárosi pecsétek összegyűjtése és elemzése érdekében.

¹²⁰ Például Kádas: Nógrád megye adójegyzéke, 42–71.; Péterfi Bence: Hungarikák Boroszlóból. Schönherr Gyula gyűjtésének nyomában. In: *Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlemények*. Főszerk. Ujváry Gábor. Bp., 2017. 18–38.; Skorka–Weisz: A porosz kapcsolat, 202–207.; Kádas: Kölcsönös haszon, 367.

¹²¹ Kovács Viktória: Lelesz patrónusai. *Történelmi Szemle* 59 (2017) 103–128.

Az Országos Széchényi Könyvtár (= OSZK) Kézirattárában olyan oklevélmásolat-gyűjteményeket törekedtünk átnézni, melyeket a kutatás eddig nem aknázott ki kellő mértékben. Így átnéztük például Podhradczy József gyűjteményei közül a *Collectio diplomatum, quibus privilegia ac jura omnium liberarum regiarumque civitatum... continentur* (Fol. Lat. 2230., I–II.) két kötetét; a *Diplomatarium liberarum regiarum civitatum inclyti regni Hungariae* című kötetet (Fol. Lat. 2234.); a *Civitates liberae regiae...* című kötetet (Fol. Lat. 2222.); a *Corpus diplomaticvm Sigismvndivm complectens priuilegia, donationes, fassiones, collationes, variique argumenti litteras...* című kötetet (Fol. lat. 2350); a *Diplomata et literae ad rem monetariam* című kötetet (Fol. Lat. 971.); a *Hungariae diplomatarium monetarium ex instrumentis authenticis congestum* című kötetet (Fol. Lat. 972.) és Carolus Fejérváry gyűjteményből a *Collectanea Comitatus Sárosiensis...* című kötetet (Fol. Lat. 281.) Megtörtént az oklevélmásolatok összevetése az MNL OL DL–DF adatbázisával, és több olyan oklevélre sikerült rábukkanni (Zsigmond, V. László, II. Ulászló, II. Lajos), melyek eredetije vagy középkori átírat ma már nem található meg az MNL OL adatbázisában, sőt olyan oklevélmásolat is előkerült, mely a 19. században még bizonyosan megvolt a körmöcbányai levéltárban (Krizskó Pál tesz róla említést), ma azonban már nem lelhető ott fel, így eddig teljes szövegét sem ismertük.¹²² Az újonnan feltárt oklevelek kiadását a későbbiekben tervezzük.

Az OSZK Kézirattárában Paulinyi Oszkár hagyatékát és az ELTE BTK Történeti Intézetének Szekfű Gyula Könyvtárában található Iványi Béla *Bártfa szabad királyi város levéltára* II. kötet kézirati példányát néztük át a kutatócsoport programjában megvalósítandó célok érdekében. Az ELTE Egyetemi Könyvtár Kézirattárában a középkori eredetű kéziratokat ellenőriztük. A Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtár kézirattárában a Sztojka család középkori okleveleit kutattuk fel. Az Egri Főegyházmezei Könyvtárban Nicolaus Istvánffy: *Diplomatarium regni Hungariae, una cum stylo cancellariae regiae Hungaricae...* című kéziratát (1580 körül) vizsgáltuk át.

A bányavárosi oklevelek vizsgálata a bányavárosi pecsétekre hívta fel a kutatócsoport figyelmét, így tervbe vettük, majd felkutattuk a hét, alsó-magyarországi bányaváros összes, hazai és külföldi levéltárban található pecsétjét vagy pecsét töredékeit, és egy tervezett kötet számára elkezdtük a kiadásnak megfelelően feldolgozni azokat. Felkutattuk az összes olyan hazai és külföldi levéltárban található pecsétet vagy pecsét töredéket és aláírást is, mely a pénzügyigazgatásban részt vevő személyekhez köthető.

A felkeresett intézmények

- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
- Prímási Levéltár Esztergom
- Budapest Főváros Levéltára
- Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár
- ELTE Egyetemi Könyvtár Kézirattár

¹²² Vö. Weisz: Az alsó-magyarországi bányavárosok kiváltságai, 27–28.

- ELTE BTK Történeti Intézetének Szekfű Gyula Könyvtára
- Csornai Premontrei Prépostság Levéltára
- MNL Vas Megyei Levéltár
- Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtár
- Egri Főegyházmegyei Könyvtár
- Slovenský národný archív
- Archív hlavného mesta SR Bratislavy
- Štátny Archív v Banskej Bystrici – Pobočka Banská Bystrica
- Štátny Archív v Banskej Bystrici – Pobočka Banská Štiavnica
- Štátny Archív v Banskej Bystrici – Pobočka Kremnica
- Štátny Ústredný Banský Archív v Banskej Štiavnici
- Štátny archív v Prešove
- Štátny archív v Prešove – Pracovisko Bardejov
- Štátny Archív v Levoči
- Štátny okresný archív v Zvolene
- Archív Mesta Košice
- Štátny Archív v Košiciach
- Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale
- Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale
- Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale
- Arhiv Republike Slovenije
- Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
- Nadbiskupski arhiv u Splitu
- Archiwum Narodowe w Krakowie
- Archiwum Państwowe we Wrocławiu
- Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
- Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Biblioteka
- Biblioteka Książąt Czartoryskich
- Bayerische Staatsbibliothek, München
- Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin
- Staatsbibliothek zu Berlin
- Staatsarchiv Nürnberg
- Stadtarchiv Nürnberg
- Heiligenkreuz, Krems – Stadtarchiv Krems
- Stadtarchiv Wiener Neustadt
- Stiftsarchiv Heiligenkreuz
- Österreichisches Staatsarchiv
- Österreichische Nationalbibliothek
- Biblioteca Nazionale Marciana, Veneza
- Biblioteca Casanatense, Róma
- British Library

Múzeumi kutatások

A múzeumokban folytatott kutatás elsődlegesen a textilzárjegy-kutatás és a pénzleletkaszter elkészítése, a győri Széchenyi tér vizsgálata és a pecsétek heraldikai elemzése miatt volt szükséges a kutatócsoport munkájához, ugyanakkor a múzeumok könyvtáráiban a kutatáshoz nélkülözhetetlen szakirodalom gyűjtése is megtörtént. A pénzleletkaszter elkészítéséhez kapcsolódó múzeumi kutatások az itt őrzött leletanyagon felül a múzeumok irattárának átvizsgálását is jelentették. A textilzárjegy-kutatáshoz kapcsolódó múzeumi kutatások egyben levéltári kutatásokat is jelentettek, hiszen a textilkészítéshez, a plombálási gyakorlathoz kötődő írott forrásanyagokat is e múzeumokban őrzik, pénzügyi hátterét pedig a Mordovin Maxim által elnyert NKFIH PD-ösztöndíja biztosította. A bányászattörténethez kapcsolódó múzeumok felkeresése a só- és nemesércbányászat-hoz kapcsolódó kutatások miatt tűnt fontosnak (ezeket levéltári kutatásokkal, illetve konferencia-részvétellel kötöttük egybe). A MNM Történeti Tárban, a Pecsétnyomó Gyűjteményben és a középkori gyűjteményekben (Selmei városkönyv) folytattunk kutatást.

A felkeresett intézmények

- Magyar Nemzeti Múzeum, Éremtár
- Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Tár
- ELTE Régészettudományi Intézetének Éremgyűjteménye
- Budapest Történeti Múzeum, Pecsétgyűjtemény
- Kecskeméti Katona József Múzeum
- Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Győr
- Tragor Ignác Múzeum, Vác
- Nagy Gyula Területi Múzeum, Orosháza
- Slovenské Národné Múzeum, Historické Múzeum, Pozsony
- Slovenské Banské Múzeum, Selmeibánya
- Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca
- Muzeul Județean Mureș, Targu Mureș
- Muzeul Secuiesc al Ciucului, Miercurea Ciuc
- Muzeul Cetății și Orașului Oradea
- Mestni muzej Ljubljana
- Uzshorodskij Nacionalnij Unyiverszitet, Ungvár
- Bergbau Museum, Hall in Tirol
- Burg Hasseg, Hall in Tirol
- Historisches Museum der Pfalz, Speyer
- Museum der Stadt Worms
- Reichstadtmuseum, Rothenburg
- Hallisch-Frankisches Museum
- Romano-Germanic Central Museum, Mainz

- Textile Research Centre, Leiden
- Textiel Museum and Archives, Tilburg
- The Gruuthuse Museum, Brugge
- Stadsmuseum De Hofstadt, Diest
- Museum of Industrial Archaeology and Textiles, Gent
- Modemuseum Hasselt and Het Stadsmus, Hasselt
- M-Museum, Leuven
- Museum over Leie en vlas, Kortrijk
- Stedelijk Museum, Lier
- Museum Hof van Busleyden, Mechelen
- Provinciaal Archaeologisch Museum, Oudenaarde
- Talbot House, and Hopmuseum, Poperinge
- Textielmuseum, Ronse
- Musee de la Tapisserie, Tournai
- Stedelijk Museum, Ypres
- Musee des Beaux-Arts, Verviers
- Univesity of Jules Verne, Amiens
- Musee des Beaux-Arts, Valenciennes
- Museum of London
- Academie Internationale de la Pipe, Liverpool

Régészeti feltárások

Az utóbbi évtizedben ugrásszerűen megnőtt a régészeti kutatásban a műszeres lelőhely-felderítések aránya, amelyek révén még az ismert lelőhelyekről is a korábnál nagyságrendekkel nagyobb mennyiségű, sokkal változatosabb és összetettebb funkciójú fémanyag került elő. Egyre gyakrabban bukkannak elő újra olyan tárgyak, amelyeknek korábban nem szentelt elegendő figyelmet a kutatás, miközben nemcsak a régészet, hanem a gazdaság- és kereskedelem-történet számára is hordoznak fontos információkat, sőt – írott források hiányában – bizonyos esetekben szinte csak ezekre támaszkodhatunk. Így például az érmék, a textilkereskedelemhez szorosan kapcsolódó textilzárjegyek száma megnövekedett, a pénztörténeti kutatásokhoz szorosan kapcsolódó mérlegek, mérlegalkatrészek, illetve az egykor hozzájuk tartozó súlykészletek kerültek elő. Ugyanakkor a végvárakban és a piactereken folytatott kutatások a kereskedelem-történet tárgyi emlékeihez járultak hozzá, míg egy-egy középkori kereskedelmi épület feltárása jelentősen befolyásolta eddigi ismereteinket.

A kutatócsoport régész tagjai (Mordovin Maxim, Benda Judit és Kolláth Ágnes) minden évben több régészeti ásatást vezetnek, illetőleg több ásatáson vesznek részt, ezeknek azonban nem mindegyike kötődik a kutatócsoport tevékenységéhez. A kutatócsoport programjához illeszkedő feltárások során előkerült leletek feldolgozása az elkészült tanulmányokkal és a kutatócsoport által kiadott textilzárjegy-adattárral jelentősen előre-

haladt. Mordovin Maxim 2015-ben, Csábrágon vezetett ásatása (a nyitrai Régészeti Intézetrel együttműködve) például ezek közé tartozik.¹²³ Benda Judit régészeti feltárást vezetett a Budapest I., Corvin tér 8. (Budai Vigadó) udvarán 2017. március 27. és 2017. május 24. között. Az ásatáson előkerült a középkori budai árulerakat nyugati falának egy része, mely a 15. század közepén épülhetett. Az ásatásról Benda előadás is tartott *Mi lappang a Budai Vigadó alatt?* címmel,¹²⁴ a feltárást eredményeit pedig nemzetközi összefüggésbe ágyazva a kutatócsoport tanulmánykötetében publikálta.¹²⁵

A kutatócsoport által megjelentetett, támogatott monográfiák, tanulmánykötetek, katalógusok

A kutatócsoport mindhárom évben megjelentetett egy-egy tanulmánykötetet,¹²⁶ melyek szerkezetükben a benyújtott pályázat szakmai tervét követik, így lehetőség nyílt arra, hogy a szerteágazó, de mégis összetartó kutatási terv minden részterülete minden évben a szakmai közvélemény elé tárja új kutatási eredményeit. A tanulmánykötetek nemcsak a szakmai közönséghez jutottak el, ennek volt köszönhető, hogy az *Összkep* című internetes magazinban egy négyrészes interjúsorozat jelent meg 2017 októberében a Kutatócsoport *Pénz, posztó, piac* című, 2016-ban megjelent kötete alapján.¹²⁷ A tanulmánykötetekben a szerzők között egyaránt megtalálhatók a kutatócsoport tagjai és más intézetek kutatói. Arra is törekedtünk a kötetek összeállításánál, hogy lehetőség szerint mindegyikben legyen a hazai kutatókon felül határon túli magyar (1. kötet: Nyárádi Zsolt, Székelyudvarhely, Haáz Rezső Múzeum; 3. kötet: Derzsi Júlia, Nagyszeben, Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu [Román Akadémia Társadalomtudományi Kutatóintézete, Nagyszeben]) vagy külföldi intézetnél dolgozó magyar (2. kötet: Gönczi Katalin, Lipcse, Das sächsisch-magdeburgische Recht als kulturelles Bindeglied zwischen den Rechtsordnungen Ost- und Mitteleuropas), valamint külföldi kutató (2. kötet: Adrian Andrei Rusu, Kolozsvár, Institutul de Arheologie și Istoria Artei [Román Akadémia Régészeti és Művészettörténeti Intézet], nyugalmazott régész professzor; 3. kötet: Martin Štefánik, Pozsony, Historický Ústav Slovenskej Akadémie Vied [Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi Intézet] Középkori Osztály vezetője), így növelve a kutatócsoport hazai és nemzetközi beágyazottságát és a kapcsolati háló minél szélesebb körű kiépítését. Éppen ez utóbbi miatt is tartottuk fontosnak a krakkói Jagelló Egyetem Történettudományi Intézetének professzora, Stanisław A. Sroka *Średniowieczny*

¹²³ Maxim Mordovin: New Results of the Excavations at the Saint James' Pauline Friary and at the Castle Čabrad'. *Dissertationes Archaeologicae ex Instituto Archaeologico Universitatis de Rolando Eötvös nominatae* 3 (2015) No. 3. 269–283.; Maxim Mordovin – Beljak Ján – Šimkovic Michal – Maliniak Pavel: Výskum tretej (pôvodne) hornej brány hradu Čabrad' v rokoch 2013–2015. *Archaeologia Historica* 41 (2016) 99–132.

¹²⁴ Benda Judit: *Mi lappang a Budai Vigadó alatt?* Középkori budai árulerakat és az ásatás. *Városunk* 21 (2018) 3.

¹²⁵ Benda Judit: *Yn dy stat zu Ofen*. In: *Veretek, utak, katonák*, 379–404.

¹²⁶ *Pénz, posztó, piac* [569 p.]; *Hatalom, adó, jog* [601 p.]; *Veretek, utak, katonák* [502 p.].

¹²⁷ 1. rész: *Interjú Weisz Boglárkával, a kutatócsoport vezetőjével*; 2. rész: *A városok és hatalom kérdésköre a kötetben megjelent tanulmányok alapján*; 3. rész: *A polgárok küzdelme a kötetben megjelent tanulmányok alapján*; 4. rész: *A mohácsi vereségről másképpen a kötetben megjelent tanulmány alapján*.

Bardiów i jego kontakty z Małopolską című kötetének magyar nyelvű kiadását,¹²⁸ melynek témája szorosan kapcsolódik a kutatási tervhez. Társrendezőként részt vettünk több kiállítás lebonyolításában, így a hozzájuk kapcsolódó 4 (2 magyar, 1 angol és 1 lengyel nyelvű) katalógus elkészítésében és kiadásában is.¹²⁹ A 2016-ban útjára induló *Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv* kiadásában is közreműködtünk, mivel annak egyik tematikai egysége, a kereskedelem, szorosan kapcsolódik a kutatási tervhez.¹³⁰ Ezeken felül egy angol nyelvű és egy magyar nyelvű folyóirat szám szerkesztését is vállaltuk. Mindkét esetben a szám megjelenésének kezdeményezője is a kutatócsoport volt, így a *Medieval Economic History* kötettel elsősorban a nyugat-európai szakmai közönség elérése volt a cél,¹³¹ a *Kultúrák találkozása a magyar középkorban* című folyóiratszámában a kutatócsoport és a Pécsi Tudományegyetem Középkori és Kora Újkori Tanszéke által közösen szervezett és a Hungarológiai Kongresszuson megrendezett szimpózium anyagát jelentettük meg.¹³² 2018-ban jelentette meg a kutatócsoport Draskóczy István monográfiáját a magyarországi sóbányászat és -kereskedelem késő középkori történetéről,¹³³ valamint Mordovin Maxim munkáját a textilbárcákról.¹³⁴ 2018-ban került sor *Az Árpád-kori magyar pénzek katalógusa*. I. kötet kiadására is, mellyel egy olyan új, modern, angol és magyar nyelvű éremkorpusz-sorozat indult útjára, mely hosszú ideig meghatározó lesz a numizmatikai kutatásban.¹³⁵ A kötet a sajtóban is nagy visszhangot váltott ki, a Kossuth Rádió és a Bartók Rádió több adásában interjút készített Tóth Csabával a megjelent kiadványról, az mta.hu pedig 2018. március 22-én Weisz Boglárka: *Árpád-kori magyar pénzek katalógusával indult egy kétnyelvű, magyar-angol könyvsorozat* címmel jelentette meg a kötet előszavát.¹³⁶

Egyéb tudományos publikációk

A kutatócsoport-vezető, Weisz Boglárka egyszemélyes tanulmányainak száma az első három évben 27, ebből 12 jelent meg külföldön (9 idegen nyelvű és 3 magyar nyelvű) és 2 idegen nyelven magyar kiadványban, ezenfelül 2 kétszemélyes cikke jelent meg a kutatócsoport egy-egy tagjával közösen. 5 magyar nyelvű könyv és 1 idegen nyelvű, de Magyarországon meg-

¹²⁸ Sroka: *A középkori Bártfa*. [A könyvet lektorálta Drakóczy István. A szövegeket és a jegyzeteket gondozta Weisz Boglárka, a mutatót készítette Kovács Viktória. (317 p.)]

¹²⁹ *Közös úton*. [335 p.]; *Posztó Pápa piacán. Vándorkiállítás*. [Katalógus.] A tan. írta és a katalógust összeáll. Mordovin Maxim. [Szerk. Hermann István.] Veszprém–Pápa–Bp., 2016. [Lektorálta Weisz Boglárka. 96 p.]; *On Common Path* [335 p.]; *Na wspólnej drodze*. Kraków i Budapeszt w średniowieczu. Red. Grazyna Lihonchak-Nurek. Kraków. 2017. [366 p.]

¹³⁰ *Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2016*. [435 p.]

¹³¹ *Medieval Economic History. The Hungarian Historical Review* 6 (2017). [Ed. Boglárka Weisz – Tamás Pálósfalvi.] [267 p.]

¹³² *Világtörténet* 39 (2017) 1. sz.

¹³³ Draskóczy: *A magyarországi kőszó bányászata és kereskedelme*. [455. p.]

¹³⁴ Mordovin: *Textilvégek védjegyei*. [Lektorok: Skorka Renáta – Weisz Boglárka.] [355 p.]

¹³⁵ Tóth-Kiss-Fekete: *Az Árpád-kori magyar pénzek katalógusa*. I. [359 p.]

¹³⁶ https://mta.hu/tudomany_hirei/arpad-kori-magyar-penzek-katalogusaval-indult-egy-ketnyelvu-magyar-angol-konyvsorozat-108546. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. augusztus 9.)

jelent folyóirat gazdaságtörténeti különszámának is szerkesztője volt, valamint 6 ismeretterjesztő publikációja jelent meg. A kutatócsoport-vezető 5 kötet szakmai lektoraként is szerepet vállalt, két esetben a kutatócsoport egy-egy tagjával közösen. A kutatócsoport tagjainak (a csoport munkájához köthető) publikációs tevékenysége: 6 önálló kötet; 8 könyvszerkesztés, melyből 7 magyarországi megjelenésű (6 magyar és 1 idegen nyelvű), és 1 külföldön megjelent idegen nyelvű kötet; 126 tanulmány, melyből 37 külföldön látott napvilágot (4 magyar nyelvű, 33 idegen nyelvű), 89 pedig magyarországi kiadványban jelent meg, melyből 77 magyar nyelvű, 12 pedig idegen nyelvű. Ezekon felül 44 ismeretterjesztő publikációt jegyzünk. A kutatócsoport tagjai 8 recenziót is írtak. A kutatócsoport tagjai számos magyar és külföldi folyóirat, tanulmánykötet publikációjának lektoraként is tevékenykedtek.

A kutatócsoport által rendezett konferenciák

A kutatócsoport minden évben műhely-konferenciát tartott. Az első évben megrendezett témája az archontológiai és prozopográfiai kutatások, valamint a forráskiadás aktuális feladatai és problémái voltak (*Gazdaságtörténeti alapkutatások: források, módszerek, lehetőségek*. Bp., 2015. december 8. [MTA BTK TTI]);¹³⁷ a második évben a városok és a magyar gazdaságtörténet kérdésköre (*Város és lakói*. Bp., 2016. december 6. [ELTE, Történeti Könyvtár]);¹³⁸ a harmadik évben a pénzverés, valamint a királyi jövedelmek vizsgálata és a bányászattörténet (*Veretek és leletek. A középkori pénztörténet-kutatások újabb eredményei*. Bp., 2017. december 5. [MNM Díszterem]).¹³⁹ A harmadik évben *Gazdaságtörténeti kutatások: utak és lehetőségek* (Bp., 2018. május 29–30. [MTA BTK TTI]) címmel kétnapos konferenciát tartottunk, ahol a kutatócsoport tagjai mutatták be legújabb kutatási eredményeiket.¹⁴⁰ Ezekon felül 2 zárt workshopot rendeztünk (*Az 1494–1495. évi királyi számadáskönyv kritikai kiadása*. (Bp., 2017. június 20. [MTA BTK TTI]); *A győri piactér*. (Bp., 2017. április 25. [MTA BTK TTI]),¹⁴¹ amelyek a kutatási tervben szereplő munkák folytatásának szakmai megvitatására szolgáltak. A műhely-konferenciákon, a workshopokon és a konferenciákon a kutatócsoport belső tagjain kívül külső tagok is előadással vettek részt, melyen nemcsak az eredmények bemutatása, hanem kutatási lehetőségek, módszertani kérdések is előtérbe kerültek. Az előadókon kívül a kutatócsoport további tagjai, valamint hazai és külföldi munkatársak is megjelentek és

¹³⁷ A konferencia beszámolóját lásd <http://www.tti.hu/lendulet/kozepekori-gazdasagtortenet/hirek/2059-beszamolo-a-lendulet-kozepekori-magyar-gazdasagtortenet-kutancsoport-elso-muhelykonferenciajarol.html>. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. augusztus 13.)

¹³⁸ A konferencia beszámolóját lásd <https://tti.btk.mta.hu/lendulet/kozepekori-gazdasagtortenet/hirek/2533-varos-es-lakoi-lendulet-kutancsoportunk-volt-az-elte-btk-vendege.html>. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. július 25.)

¹³⁹ A konferencia beszámolóját lásd <https://tti.btk.mta.hu/lendulet/kozepekori-gazdasagtortenet/hirek/3011-veretek-es-leletek-lendulet-kutancsoportunk-a-magyar-nemzeti-muzeumban.html>. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. július 29.)

¹⁴⁰ A konferencia beszámolóját lásd <https://tti.btk.mta.hu/lendulet/kozepekori-gazdasagtortenet/hirek/3207-gazdasagtorteneti-kutatások-utak-es-lehetosegek.html>. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. július 24.)

¹⁴¹ Ez utóbbiról a beszámolót lásd <http://www.tti.hu/lendulet/kozepekori-gazdasagtortenet/hirek/2702-agyori-piacter.html>. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. augusztus 12.)

részt vettek a tudományos vitában. Természetesen a kutatócsoport tagjai nemcsak a kutatócsoport által rendezett konferenciákon tartottak előadásokat, összesen 60 hazai konferencián 107 előadást (ebből a kutatócsoport-vezető 17 előadást), valamint 38 külföldi rendezvényen 48 előadást (ebből a kutatócsoport-vezető 9 előadást) tartottak.

Az önállóan rendezett konferenciákon felül 5 konferencia társrendezői voltunk. Székesfehérvár Megyei Jogú Várossal és a Városi Levéltár és Kutatóintézettel közösen rendeztük a *Király és városa* (Székesfehérvár, 2015. augusztus 14.) és a *Fény és árnyék a középkori Fehérvár történetében* (Székesfehérvár, 2016. augusztus 13.) címet viselő konferenciákat. A Pécsi Tudományegyetem Középkori és Kora Újkori Tanszékével a 2016. évi Hungarológiai Kongresszuson *Kultúrák találkozási a magyar középkorban* (Pécs, 2016. augusztus 24. [PTE BTK]) címmel tartottunk közös szimpóziumot. A Magyar Numizmatikai Társulattal és a Városi Levéltár és Kutatóintézettel *A magyar pénztörténet kutatói* címmel rendeztünk konferenciát Székesfehérváron (2016. október 6. [Városháza]). 2017-ben a kutatócsoport közös konferenciát rendezett az MTA BTK RI Lendület Mobilitás Kutatócsoporttal *Mixtura texturalis. Ember és textil a Kárpát-medencében* (Bp., 2017. április 18. [MTA BTK TTI]) címmel. A konferenciáról Kiss Viktória, P. Szeőke Judit és Weisz Boglárka készített beszámolókat, amelyek magyar és angol nyelven hazai és külföldi online folyóiratokban jelentek meg.¹⁴²

Havi Színes

A kutatócsoport fontosnak tartotta egy olyan interneten elérhető havi „magazin” elindítását, mely rövid, tudományos, de mégis közérthető írásokat közöl, mellyel betekintést engedünk a középkori gazdaságtörténet sokszínű világába, és közelebb hozzuk az egykor volt valóságot a ma emberéhez. 2015 júliusa óta az MTA BTK Történettudományi Intézet honlapján (<http://www.tti.hu/lendulet/kozeppkori-gazdasagtortenet/havi-szines.html>), *Havi Színes* címen jelenik meg rovatunk, melyen évente 11 cikk olvasható, így 2018 júniusáig 33 írás kapott helyet. A rovatot Weisz Boglárka és Skorka Renáta szerkeszti, a szövegek szakmai lektora Neumann Tibor, a tördelést és a képanyag szerkesztését az Intézet munkatársa, Kocsis Gabriella végzi. Az egyes tanulmányokra érkező, átlagosan 2000 megtekintés (a legtöbb megtekintés 4142) azt mutatja, hogy a cikkek sikeresek mind a kutatók (amit az is jelez, hogy a cikkeket tudományos munkákban idézik), mind a nem szakértő olvasók figyelmét is felkeltik, hozzájárulva ezzel a tudomány népszerűsítéséhez.

2015 októberében Weisz Boglárka *Havi Színesben* közölte *A vidini jászok és a nyestalja, avagy mire jó (még) a gazdaságtörténet* című írása az MTA honlapján is olvasható volt *Rejtélyek és érdekességek a középkori gazdaságtörténet világából* címmel.¹⁴³ Négy numizmatikai

¹⁴² Viktória Kiss – Judit P. Szeőke – Boglárka Weisz: *Mixtura texturalis. People and Textiles in the Carpatian Basin. Archaeological Textiles Reviews* 59 (2017) 90–91.; Kiss–P. Szeőke–Weisz: *Mixtura texturalis. Ember és textil a Kárpát-medencében. Magyar Régészet* (2017) tavasz; Kiss–P. Szeőke–Weisz: *Mixtura texturalis. People and Textiles in the Carpatian Basin. Hungarian Archaeology* (2017) spring. 1–3. [E-journal.]

¹⁴³ http://old.mta.hu/mta_hirei/rejtelyek-es-erdekesssegek-a-kozeppkori-gazdasagtortenet-vilagabol-136979/. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. augusztus 9.)

tematikájú közleményt a www.numismatics.hu, *Minden, ami numizmatika* című internetes oldal is átvett (Tóth Csaba: *Azért verik a pénzt mer' rossz?*; V. Székely György: *Aranyak a szán-tásban*; Tóth Csaba: *Adj egy bélést!*; Weisz Boglárka: *Máglyára vele! Pénzhamisítók büntetése a középkori Magyarországon*). 2018 januárjától az Újkor.hu *Velünk élő történelem* című internetes folyóirat három itt megjelenő írást is újraközölt (Kádas István: *Egy gyilkosság ára*; Benda Judit: *Kik voltak a cégéres gazemberek? Avagy néhány szó a középkori reklámokról*; Gál Judit: *Hazudni akár a pópának is. A sebenicói püspökség létrejöttének rövid története*).

A kutatócsoport szervezésében és/vagy közreműködésével megrendezett kiállítások

Több kiállítás szervezésében, lebonyolításában működtünk közre más intézményekkel abból a megfontolásból, hogy ez újabb lehetőséget biztosít tudományos eredményeink eljuttatására mind a szakmai közönséghez, mind az érdeklődők taborához. 2015–2016-ban bekapcsolódtunk a Budapest Történeti Múzeum és a Krakkói Várostarténeti Múzeum *Közös úton. Budapest és Krakkó a középkorban* című kiállításának megrendezésébe (Budapesti Történeti Múzeum, 2016. március 19.–2016. július 24.). A kiállítás a Lengyelországi Magyar Kulturális Évad keretei között, a Balassi Intézet támogatásával valósult meg. A kiállítás egyik kurátora a kutatócsoport tagja, Benda Judit volt, aki a magyar és angol nyelvű kiállítási katalógus egyik szerkesztőjeként is tevékenykedett. Az angol nyelvű kötet szakmai lektora a kutatócsoport tagja, Mordovin Maxim volt. A kiállításon bemutatott tablók egyik lektora Weisz Boglárka volt, a térképek pedig szintén a kutatócsoport közreműködésével készültek. A kiállítás Krakkóban, 2017-ben volt megtekinthető (*Na wspólnej drozde. Kraków i Budapeszt w sredniowieczu* (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, 2017. június 5.–2017. augusztus 20.)).

2016-ban egy vándorkiállítást (*Posztó Pápa piacán*) is útjára indítottunk, melynek alapja a posztóplombákhoz és a posztókészítéshez kapcsolódó leletanyag volt. A vándorkiállítást a pápai Gróf Esterházy Károly Múzeummal és a MNL Veszprém Megyei Levéltárával közösen szerveztük. A vándorkiállítás Veszprémben (MNL Veszprém Megyei Levéltár, 2016. március 1.–2016. április 1.),¹⁴⁴ Pápán (Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa, 2016. április 7.–2016. május 25.)¹⁴⁵ és a Magyar Tudomány Ünnepe programsorozat keretében a Magyar Tudományos Akadémia Székháza Aulájában volt megtekinthető (2016. november 7.–2016. november 18).¹⁴⁶ A kiállítás 2018-ban Kolozsváron, a Magyar Napok keretében volt látható.¹⁴⁷

¹⁴⁴ <https://tti.btk.mta.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/hirek/2167-gyuszunyi-kozepkor-utjara-indult-a-poszto-papa-piacan-cimu-vandorkiallitas.html>. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. július 24.)

¹⁴⁵ <https://tti.btk.mta.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/hirek/2192-poszto-papa-piacan-kiallitas-a-papai-jokai-mor-varosi-konyvtarban.html>. (Legutóbbi megtekintés ideje: 2019. július 25.)

¹⁴⁶ https://mta.hu/mta_hirei/poszto-papa-piacan-gazdasagtorteneti-kiallitas-az-akademian-107055; <http://www.tti.hu/lendulet/kozepkori-gazdasagtortenet/havi-szines/2484-egy-kiallitas-vandorutja-avagy-mit-jelent-a-harom-p.html>. (Legutóbbi megtekintés ideje: augusztus 7.)

¹⁴⁷ <https://magyarnapok.ro/2018/galeria/gallery/nyilt-nap-a-kolozsvari-magyar-torteneti-intezetben-poszto-papa-piacan/>. (Legutóbbi megtekintés ideje: augusztus 12.)